

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามของสถานศึกษาขนาดเล็ก สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครบุรีเขต 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎี หลักการ แนวคิด ตลอดจนเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอ ดังนี้

1. แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา
 - 1.1 ผู้บริหารกับการบริหารสถานศึกษา
 - 1.2 ขอบข่ายของงานบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา
 - 2.1 คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารการศึกษา
 - 2.1.1 ด้านบุคลิกภาพ
 - 2.1.2 ด้านความเป็นผู้นำ
 - 2.1.3 ด้านความรู้ทางวิชาการ
 - 2.1.4 ด้านความสามารถในการบริหาร
 - 2.2 คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา
3. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.1 ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.2 ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.3 หลักการและแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.4 กระบวนการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.5 ทฤษฎีในการประกันคุณภาพการศึกษา
 - 3.6 การดำเนินการประกันคุณภาพ
4. การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสามระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
 - 4.1 การประเมินคุณภาพภายนอก
 - 4.2 คำนิยามของกลุ่มตัวบ่งชี้
 - 4.3 หลักเกณฑ์การกำหนดตัวบ่งชี้

- 4.4 การกำหนดค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้
- 4.5 ข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ใช้ประกอบการพิจารณา
- 4.6 รูปแบบการประเมิน
- 4.7 การรับรองมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน
- 4.8 ประสิทธิภาพการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม
5. บริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1
 6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

แนวคิดเกี่ยวกับบทบาทผู้บริหารสถานศึกษา

ผู้บริหารกับการบริหารสถานศึกษา

สถานศึกษาเป็นหน่วยงานสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโดยตรง ดังนั้นหน้าที่ของสถานศึกษาจึงต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาคนให้เป็นทรัพยากรที่มีการจัดการศึกษาในสถานศึกษาให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแต่ละระดับ ขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ อาทิ ระบบการบริหาร ผู้บริหาร ครู ชุมชน ผู้ปกครอง และผู้เรียน เป็นต้น ปัจจัยที่สำคัญที่สุด ได้แก่ ผู้บริหาร โรงเรียน โดยทั่วไปแล้วผู้บริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้นจะต้องเป็นผู้ที่สามารถใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์สูงสุด โดยเฉพาะทรัพยากรบุคคลที่เป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้การศึกษาของชาติบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ดังนั้นบุคคลที่จะต้องพัฒนาเป็นอันดับแรกจะต้องเป็นผู้บริหาร โรงเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 6)

รุ่ง แก้วแดง (2549 : 278) กล่าวว่า ผู้บริหารสถานศึกษายุคใหม่จะต้องเป็นผู้นำทางวิชาการที่เข้มแข็งเป็นผู้จัดที่เฉียบแหลม เป็นผู้ประสานชุมชนที่ดี เป็นผู้อำนวยความสะดวกที่เชี่ยวชาญ เป็นผู้วิสัยทัศน์ที่กว้างไกล

การประกันคุณภาพภายใน มีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษาให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพตามเป้าหมายที่กำหนด พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดให้การดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาด้วยการบริหารการศึกษานั้นมีบุคลากรหรือผู้เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ผู้บริหาร คณะครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องเหล่านั้นควรเข้ามามีบทบาทร่วมกันในการดำเนินการประกัน

คุณภาพภายในสถานศึกษาด้วย สำหรับบทบาทผู้บริหารและผู้เกี่ยวข้องระดับสถานศึกษาที่ควรเข้ามามีส่วนร่วมพอสรุปได้ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2553 : 6-7)

1. ผู้บริหาร มีบทบาทในการบริหารจัดการ ส่งเสริม สนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้คำปรึกษาแนะนำ ดูแลให้มีการประกันคุณภาพภายในที่ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วม โดยผู้บริหารควรจะเป็นแกนนำ ในการจัดทำแผน รวมทั้งกำกับติดตามให้มีการดำเนินงานตามแผน การนำผลจากการประเมินตนเองมาใช้ในการปรับปรุงสถานศึกษา และการรายงานให้สาธารณชนและผู้เกี่ยวข้องรับทราบ

2. ครูและบุคลากรในสถานศึกษามีบทบาทเกี่ยวข้อง ในการดำเนินการประกันคุณภาพภายในทุกชั้นตอน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการประเมินตนเองในการจัดการเรียนการสอนและการทำงานที่มีการวางแผนและเป้าหมายที่ชัดเจน สอดคล้องกับแผนพัฒนาสถานศึกษา จุดมุ่งหมาย หลักการหรือมาตรฐานที่เน้นคุณภาพของผู้เรียนเป็นสำคัญ

3. ผู้เรียนและผู้ปกครองมีบทบาท โดยการเข้ามามีส่วนร่วมในการประกันคุณภาพ และการจัดการศึกษาของสถานศึกษา โดยให้ข้อคิดเห็น ให้ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียนและให้ข้อมูลย้อนกลับเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนของสถานศึกษา รวมทั้งคอยติดตามผลการประเมินตนเองของสถานศึกษาและมีส่วนร่วมในการนำผลการประเมินไปพัฒนาปรับปรุงผู้เรียนที่บ้านต่อไป

4. คณะกรรมการสถานศึกษา มีบทบาทในการกำกับ ส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนา และการประกันคุณภาพของผู้บริหารและคณะครู

5. ชุมชน มีบทบาท โดยเข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมทำร่วมให้และใช้ข้อมูล เพื่อกำหนดเป้าหมาย จัดทำแผนพัฒนา ตรวจสอบ ประเมินผลและปรับปรุงสถานศึกษา

จากการศึกษาผู้บริหารกับการบริหารสถานศึกษา จะเห็นได้ว่าผู้บริหารและคณะครู มีภารกิจที่สำคัญในการพัฒนาคุณภาพของเด็กและเยาวชน เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดและมีอิทธิพลในการหล่อหลอมให้เด็กเป็นคนดีและอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข โดยเฉพาะบุคลากรทางด้านวิชาการนั้นมีบทบาทอย่างมากในทุกชั้นตอนของการดำเนินการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารและคณะครูจะต้องมีความตระหนัก มีความรู้ความเข้าใจและร่วมกันคิด ร่วมทำโดยอาศัยการทำงานเป็นทีมและการประสานความร่วมมือจากทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ขอบข่ายของงานบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน

การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแบ่งโครงสร้างบริหารสถานศึกษาออกเป็น 4 งาน ได้แก่ การบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป และโรงเรียนใช้ในการบริหารการจัดการ คือ การทำงานแบบมีส่วนร่วม โดยมีการร่วมคิด ร่วมวางแผน

ร่วมปฏิบัติงานของบุคลากรทุกระดับและทุกฝ่าย จัดบริหารงานและหลักการบริหารที่เป็นระบบครบวงจรคุณภาพ ได้แก่ การวางแผน การลงมือปฏิบัติ การตรวจสอบ การดำเนินการหลังจากทราบผลการตรวจสอบ (PDCA) ในทุกกิจกรรมที่มีการดำเนินงานกำกับติดตามและประเมินการทำงานเป็นระยะ ๆ โดยผู้ที่รับมอบหมายเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินการและรายงานผลให้ผู้เกี่ยวข้องรับทราบ โดยสร้างความตระหนักและจิตสำนึกแห่งอุดมการณ์ความเป็นครู ตลอดจนความสมัครสมานสามัคคีของบุคลากรในสถานศึกษา ในอันที่จะร่วมกันพัฒนาสถานศึกษาของตนไปสู่โรงเรียนคุณภาพในอนาคต แนวคิดหลักในระบบตามกฎกระทรวงว่าด้วยการแบ่งระดับและประเภทของการศึกษาขั้นพื้นฐาน จัดแบ่งตามระบบดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2553 : 32-40)

1. การศึกษาระดับก่อนประถมศึกษา เป็นการจัดการให้แก่ผู้เรียนเพื่อวางรากฐานชีวิตและการเตรียมความพร้อมของร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ บุคลิกภาพ และการอยู่ร่วมกันในสังคม ใช้เวลาเรียน 2 ปี

2. การศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นการจัดการศึกษาเพื่อวางรากฐานให้แก่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านคุณภาพ จริยธรรม ความรู้ ความสามารถขั้นพื้นฐานใช้เวลาเรียน 6 ปี

3. การศึกษาระดับมัธยมศึกษาแบ่งเป็น 2 ระดับ คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเป็นการศึกษาที่มุ่งให้ผู้เรียนพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในด้านต่างๆ ต่อจากระดับประถมศึกษาให้รู้ความต้องการความถนัด ความสนใจของตนเองในด้านวิชาการและวิชาชีพใช้เวลาเรียน 3 ปี และการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายเป็นการจัดการศึกษาที่มุ่งส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาตามความถนัด และความสนใจ เพื่อเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาต่อและการประกอบอาชีพ การพัฒนาคุณภาพ จริยธรรมและทักษะสังคมที่จำเป็นใช้เวลาเรียน 3 ปี

จากการศึกษาขอบข่ายของงานบริหารสถานศึกษา สรุปว่า สถานศึกษามีภารกิจในการบริหารและจัดการศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านบุคลากร ด้านการบริหารทั่วไป โดยมีเป้าหมายให้ผู้เรียนเป็นคนดี คนเก่งและมีความสุข

คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา

การบริหารโรงเรียนให้ประสบความสำเร็จ คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรมในการนำที่ถูกต้อง เหมาะสมเพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กรขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหา

ต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ควรที่จะประกอบด้วย เรื่องที่สำคัญ ได้แก่ คุณลักษณะด้านบุคลิกภาพ คุณลักษณะด้านความเป็นผู้นำ คุณลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ และคุณลักษณะด้านความสามารถในการบริหาร

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารการศึกษา

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารการศึกษาตามแนวทางการปฏิรูปวิชาชีพครู จำแนกได้ 4 ด้าน คือ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านความสามารถในการบริหาร ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 2)

1. ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย ความกล้าหาญกับความรอบคอบความเยือกเย็นกับความเจ้าอารมณ์ การคิดการณ์ไกลกับการคิดเฉพาะหน้าความฝักใฝ่ทางศิลปะกับการเป็นนักปฏิบัติ

มีนักวิชาการหลายท่านได้กล่าวเกี่ยวกับด้านบุคลิกภาพ ไว้ดังนี้

อรุณ รักธรรม (2547 : 198-202) ได้กล่าวถึงบุคลิกภาพของผู้นำหรือผู้บริหารที่ดี

1. เป็นผู้มีความรู้
2. เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เป็นผู้มีความกล้าหาญ
4. เป็นผู้มีความเด็ดขาด
5. เป็นผู้มีความแนบเนียน มีกิริยาวาจาที่ถูกต้องเหมาะสม
6. เป็นผู้มีมุกขุติธรรม
7. เป็นผู้มีลักษณะท่าทางการแสดงออกที่ดี
8. เป็นผู้ที่มีความอดทน
9. เป็นผู้ที่มีความกระตือรือร้น
10. เป็นผู้ที่ไม่เห็นแก่ตัว
11. เป็นผู้มีความตื่นตัวหรือระมัดระวังอยู่เสมอ
12. เป็นผู้มีคามพินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล
13. เป็นผู้มีคามสงบเสงี่ยม
14. เป็นผู้มีคามสงรักภักดี
15. เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี
16. เป็นผู้มีคามสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

รังสรรค์ ประเสริฐศรี (2544 : 36) ได้กล่าวไว้ว่าคุณลักษณะด้านบุคลิกภาพทั่วไป

(General Personality Traits) ซึ่งจะช่วยให้ผู้นำประสบความสำเร็จมีดังนี้

1. ความเชื่อมั่นในตนเอง (Self-Confidence) เป็นการแสดงพฤติกรรมของบุคคล ในสถานการณ์ต่าง ๆ ในลักษณะที่มีความสงบ และเป็นผู้นำที่ดีได้แม้จะอยู่ภายใต้ภาวะแรงกดดัน และภาวะวิกฤติ จึงเป็นสิ่งสำคัญสำหรับผู้หน้าที่จะต้องมีความเชื่อมั่นในตนเองอย่างแท้จริง ซึ่งจะสังเกตได้จากการใช้คำพูดที่จริงจัง การรักษาอากัปกริยาที่ดี และการแสดงท่าทางที่เหมาะสม ซึ่งจะเป็นส่วนหนึ่ง ที่แสดงถึงความเชื่อมั่นในตนเองด้วย

2. การสร้างความไว้วางใจได้ (Trustworthiness) เป็นบุคคลที่มีลักษณะซื่อสัตย์ ซื่อตรง และสามารถสร้างความเชื่อถือแก่กลุ่มผู้ได้บังคับบัญชาและผู้ที่เกี่ยวข้อง สมาชิกของกลุ่มจะมีความเชื่อมั่นว่าผู้นำต้องแสดงความซื่อสัตย์ ความมั่นคง และเป็นผู้ที่สามารถเชื่อถือได้ จึงจะสามารถ ก่อให้เกิดความไว้วางใจแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องได้

3. ลักษณะที่เด่น (Dominance) เป็นลักษณะเด่นของผู้นำที่มีเหนือบุคคลอื่น ๆ อย่างเห็นได้ชัดในด้านต่าง ๆ ผู้นำที่มีลักษณะโดดเด่นมักจะถูกมองว่าเป็นคนหยิ่งหรือทำตัวเป็นนาย ซึ่งความจริงแล้วความโดดเด่น จะได้รับการพิจารณาว่าเป็นลักษณะเฉพาะตัวของผู้นำ

4. เป็นคนกล้าแสดงออก (Extroversion) เป็นบุคลิกลักษณะที่มีการแสดงออก ที่เด่นชัดในสังคม และมีบุคลิกลักษณะโดดเด่น โดยจะทำให้คนที่ทำงานด้วยเกิดความสบายใจ และกล้า ที่จะแสดงความคิดเห็น นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการรวมกลุ่ม และช่วยให้การทำงานกับสมาชิกของกลุ่ม ง่ายขึ้น ตลอดจนสามารถสร้างพลังกลุ่มและสร้างทีมงานได้

5. การเป็นคนที่มีการแสดงออกที่เหมาะสม (Assertiveness) เป็นความเปิดเผย เฉียบขาดในการแสดงความต้องการ ความคิดเห็น ความรู้สึก และทัศนคติ การเป็นคนที่มีการแสดงออก ที่เหมาะสม จะช่วยผู้นำ ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย สามารถเผชิญกับปัญหาภายในสมาชิกกลุ่ม

6. ความมั่นคงทางอารมณ์ (Emotional Stability) เป็นความสามารถในการควบคุม อารมณ์ในการโต้ตอบได้อย่างเหมาะสมในภาวะวิกฤติ อารมณ์ที่มั่นคงเป็นคุณลักษณะภาวะผู้นำ ที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้แก้ไขสถานการณ์ให้ลุล่วงไปได้ด้วยดี

7. ความกระตือรือร้น (Enthusiasm) เป็นการแสดงออก ด้วยความสนใจ และตั้งใจ ในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างกระตือรือร้น ผู้นำสามารถแสดงความกระตือรือร้นทั้งด้วยการใช้คำพูด และการแสดงออก เช่น การใช้ท่าทาง เป็นต้น ในสถานการณ์การบริหารจะต้องการผู้นำซึ่งกระตือรือร้น เพื่อจูงใจให้เกิดพฤติกรรมการสร้างสรรค์การทำงานตลอดจนช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับสมาชิกใน ทีมงาน

8. มีอารมณ์ขัน (Sense of Humor) เป็นการแสดงออกของความเป็นคนมีอารมณ์ดี และมองเหตุการณ์หรือสิ่งต่าง ๆ โดยไม่รู้สึกเครียด อารมณ์ขันจะถือเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้นำ

อารมณ์จะช่วยลดความตึงเครียด ความน่าเบื่อหน่าย และความกดดัน ตลอดจนช่วยให้มีอำนาจเหนือกลุ่มได้

9. ความเป็นคนอบอุ่นหรือมีความเอื้ออารี (Warmth) เป็นการแสดงความเห็นอกเห็นใจมีอารมณ์มั่นคง เข้าใจในสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และพร้อมที่จะช่วยเหลือแก้ไขปัญหาโดยช่วยให้ภาวะผู้นำมีประสิทธิผลดังนี้ 1) ช่วยให้เกิดความสะดวกในการสร้างความสมานจิตใจกันหรือความมีไมตรีให้กับสมาชิกของกลุ่ม 2) เป็นคุณลักษณะพิเศษของภาวะผู้นำที่มีความสามารถพิเศษ 3) เป็นคุณลักษณะที่ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดอารมณ์ดี และช่วยสร้างบรรยากาศในการทำงาน

10. มีความอดทนสูง ต่อความตึงเครียด (ความผิดหวัง หรือคับข้องใจ) (High Tolerance for Frustration) เป็นความสามารถที่จะเผชิญปัญหาและสามารถแก้ปัญหาให้ลุล่วงไปด้วยดีได้ เนื่องจากผู้นำต้องเผชิญหน้ากับปัญหา ความผิดหวัง และความตึงเครียดมากมาย ดังนั้นผู้นำจึงต้องมีความอดทนสูง และสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยสุขภาพจิตที่ดี

11. การรู้จักตนเองและมีวัตถุประสงค์ในการทำงาน (Self - Awareness and Self Objectivity) เป็นการรับรู้ในจุดแข็งและจุดอ่อนของตนเองซึ่งจะช่วยให้เขาสามารถที่จะใช้จุดแข็งของเขาให้เกิดประโยชน์ และพัฒนาแก้ไขจุดอ่อนของตนได้ ตลอดจนสามารถสร้างความไว้วางใจให้กับทีมงานเพื่อให้งานกลุ่มบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้

สรุปว่า ด้านบุคลิกภาพ หมายถึง บุคลิกภาพของผู้บริหารที่มีความรู้ มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีความกล้าหาญ มีความยุติธรรม มีลักษณะท่าทางการแสดงออกที่ดี มีความกระตือรือร้น ผู้มีความพินิจพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างมีเหตุผล ในการจัดระบบโครงสร้างการบริหารงานถูกต้อง และมีการนำข้อมูลสารสนเทศไปใช้วางแผนประกอบการพัฒนาคุณภาพการศึกษา

2. ด้านความเป็นผู้นำ เป็นความสามารถในการชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำ หรือผู้บริหารต้องการ รวมทั้งความสามารถในการเข้าใจถึงสภาพความแตกต่างของมนุษย์ ความสามารถในการจูงใจและให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชาในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการแสดงพฤติกรรมการบริหารให้เหมาะสม ดังที่ เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2536 : 235) กล่าวว่า ภาวะผู้นำมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อองค์กร โดยเฉพาะอย่างยิ่งภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษา เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่จะนำความสำเร็จ ความมีประสิทธิภาพและความมีประสิทธิผลมาสู่โรงเรียนนั้น ๆ ดังนั้นในการบริหารงานในสถานศึกษาหรือองค์กรใด ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนคนจึงเป็นปัจจัยสำคัญขององค์กรในการที่จะทำให้องค์กรหรือหน่วยงานดำเนินกิจการไปด้วยดี มีความมั่นคง เจริญก้าวหน้าและบรรลุเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยเฉพาะบุคคลที่ทำหน้าที่เป็นผู้นำหรือหัวหน้าหรือผู้บังคับบัญชาซึ่งจะเป็นผู้รวบรวมพลังทั้งหลาย ดำเนินงานปฏิบัติภารกิจหน้าที่รับผิดชอบและนำหน่วยงานนั้น ๆ ให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรได้

คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำมีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

สมยศ นาวิการ (2538 อ้างถึงใน ปีลัญ ปฏิพิมพ์าคม, 2550 : 16) ได้ให้ความหมายภาวะผู้นำว่า หมายถึง กระบวนการของการสั่งการและใช้อิทธิพลต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มสมาชิกภายในองค์การ

สิปพนนท์ เกตุทัต (2540 อ้างถึงใน ปีลัญ ปฏิพิมพ์าคม, 2550 : 16) กล่าวว่า ภาวะผู้นำหมายถึง ความมีวิสัยทัศน์ มีทัศนะกว้างไกลและสามารถทำให้ผู้ร่วมงานยอมรับและยินดีร่วมปฏิบัติตาม ซึ่งผู้ที่จะเป็นผู้นำต้องมีศักยภาพพื้นฐาน 9 ประการ ได้แก่ เป็นคนเก่ง เป็นคนดี ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ มีความกล้าหาญทางจริยธรรม อดทน บริหารจัดการเป็น ตัดสินใจอย่างมีวิจารณญาณ มีสำนึกรับผิดชอบต่อสังคมและเคยประสบความสำเร็จมาพอสมควร

ปรียาพร วงศ์อนุตรโรจน์ (2540 อ้างถึงใน ปีลัญ ปฏิพิมพ์าคม, 2550 : 16) กล่าวว่า ภาวะผู้นำอาจมีได้ทั้งในผู้ที่ไม่ได้ดำรงตำแหน่งหัวหน้า ผู้นำตามธรรมชาติในกระบวนการชุมชนจะมีหลายคน ลักษณะของภาวะผู้นำคือ ฉลาด เป็นคนเห็นแก่ส่วนรวม เป็นคนติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นรู้เรื่อง และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกโดยอัตโนมัติ

ปิยธิดา ตรีเดช (2540 อ้างถึงใน ปีลัญ ปฏิพิมพ์าคม, 2550 : 16) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำคือ กระบวนการในการชักจูง แนะนำ และบังคับบัญชาให้ผู้ใต้บังคับบัญชาปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนดไว้ด้วยความเต็มใจ

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547 : 126) ได้ให้ความหมายของ “ภาวะผู้นำ” คือ การทำให้สิ่งต่าง ๆ สำเร็จลุล่วงโดยผ่านคนอื่น มันเกิดขึ้นเมื่อมีจุดประสงค์ที่ต้องทำให้สัมฤทธิ์ผล หรืองานที่ต้องทำให้เสร็จและเมื่อต้องการคนมากกว่าหนึ่งเพื่อทำงานดังกล่าว ผู้บริหารทุกคนโดยคำจำกัดความแล้วก็คือ ผู้นำที่สามารถนำเฉพาะสิ่งที่เขาต้องทำ ด้วยการสนับสนุนของทีมของเขา ซึ่งจะต้องถูกชักจูงให้ดำเนินการตามเขา ดังนั้นภาวะผู้นำจึงเกี่ยวกับการส่งเสริมและดลบันดาลให้เอกบุคลและทีมเพื่อให้เขาทำได้ดีที่สุดเพื่อให้ได้ผลลัพธ์ที่ต้องการ

ความมุ่งหมายทั้งหมดของผู้นำก็คือการทำงานให้สัมฤทธิ์ผลด้วยความช่วยเหลือของกลุ่มของเขา เพื่อตอบสนองต่อความมุ่งหมายทั้งหมด ผู้นำมีจุดประสงค์ 3 ประการ

1. เพื่อให้ได้ข้อผูกพันและความร่วมมือของทีม
2. ทำให้กลุ่มทำงานเพื่อให้สัมฤทธิ์ผลจุดประสงค์ที่ตกลงกัน
3. ใช้ทักษะ พลังงาน และความเฉลียวฉลาดได้อย่างดีที่สุดในทีม

สรุปว่า ด้านภาวะผู้นำ หมายถึง ความสามารถในการชักจูงให้ผู้อื่นปฏิบัติในสิ่งที่ผู้นำต้องการ มีความสามารถในการจูงใจ และให้กำลังใจแก่ผู้ใต้บังคับบัญชา ในการปฏิบัติงาน และความสามารถในการแสดงพฤติกรรม การบริหารให้เหมาะสมกับสถานการณ์ ผู้บริหารมีความพร้อม

อยู่เสมอที่จะรับสถานการณ์ทุกชนิด ปรับตัวได้ เปลี่ยนแปลงได้ และร่าเริงแจ่มใสอยู่เสมอ มีความอดทนต่อการบริหารงานของมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปรับปรุงหลักสูตรสถานศึกษาให้เหมาะสมกับศักยภาพของสถานศึกษา ผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น

3. ด้านความรู้ทางวิชาการ เป็นความสามารถหรือคุณสมบัติและลักษณะที่สังเกตได้ของผู้บริหารเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักสูตร และการนำหลักสูตรไปใช้ การวัดผลและการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร สามารถปรับหลักสูตรให้สอดคล้องกับท้องถิ่นมีความรู้เรื่องนิตเทศการศึกษา งานวิจัยทางการศึกษาติดตามความเคลื่อนไหวในวงการศึกษายู่เสมอ ได้แก่ การตัดสินใจ การวินิจฉัยสั่งการ การวางแผน ความสามารถทางด้านเทคนิคและการบริหาร และทักษะในการทำงานด้านต่างๆ

มีผู้ให้ความหมายของเกี่ยวกับความรู้ทางวิชาการไว้หลากหลาย ดังนี้

ฟาฏินา วงศ์เลขา (2552 : 1) กล่าวว่า ผู้บริหารต้องมีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ทางวิชาการ โดยต้องศึกษาเรียนรู้ทั้งด้านวิชาการทั่วไปและวิชาชีพให้เกิดความรอบรู้ เชี่ยวชาญและสามารถเป็นผู้นำด้านวิชาการ เพื่อให้เป็นที่ยอมรับของผู้ได้บังคับบัญชาและสังคม

ถาวร เส็งเอียด (2550 : 150) ได้นิยามความหมายว่า หมายถึง ความสามารถของผู้บริหารโรงเรียนในการนำความรู้ แนวคิด วิธีการ ตลอดจนเทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารจัดการให้เกิดประโยชน์กับครูและนักเรียน

สิร์รานิ วสุภัทร (2551 : 29) ได้นิยามความหมายว่า หมายถึง การแสดงบทบาทหน้าที่อย่างสร้างสรรค์ของผู้บริหารสถานศึกษาที่สามารถโน้มน้าว จูงใจ หรือชี้แนะให้บุคลากรในสถานศึกษา และผู้เกี่ยวข้องเข้าใจและตระหนักในจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษา รวมถึงและประชาสัมพันธ์กันเพื่อให้งานวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องโดยตรงกับคุณภาพของการจัดการเรียนการสอน และคุณภาพของผู้เรียน อันเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาบรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้

จักรพงษ์ ถาบุตร (2547 : 32) พบว่า บทบาทผู้นำทางวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา คือ พฤติกรรมที่ผู้บริหารสถานศึกษาแสดงออก โดยนำเอาความรู้ ความสามารถ ความคิด เทคนิควิธีที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารสถานศึกษา เพื่อกระตุ้นแนะนำครูให้ปฏิบัติกิจกรรมการเรียนการสอนจนบรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายที่กำหนด และพัฒนาวิชาชีพครูให้เจริญก้าวหน้ามากยิ่งขึ้น

สรุปว่า ความรู้ทางวิชาการได้แก่ การศึกษาวิชาการทั่วไป การที่ผู้บริหารศึกษาด้านวิชาชีพ และการศึกษาให้เกิดความรอบรู้ เชี่ยวชาญในแขนงวิชาที่ตนสนใจ สำหรับใช้จัดระดับความรู้ และประสบการณ์ ในการทำงานของคุณคคลที่มาทำงานในการเป็นผู้บริหาร และวิเคราะห์สภาพปัญหาของสถานศึกษา การกำหนดคุณลักษณะของหน้าที่ให้ผู้ปกครองและบุคลากรในชุมชน

มีส่วนร่วมในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา การจัดสรรงบประมาณ การใช้ทรัพยากรให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาจัดให้มี และใช้แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

4. ด้านความสามารถในการบริหาร เป็นความรู้ความชำนาญ และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการบริหาร เพื่อให้การปฏิบัติงานบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้บริหารหรือผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารงาน ต้องมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารงานที่ตนรับผิดชอบ จึงจะทำให้การบริหารงานนั้นสำเร็จได้ด้วยดี ทักษะทางการบริหารเป็นคุณสมบัติจำเป็น ที่ผู้บริหารจะต้องมีเพื่อช่วยให้การบริหารงานเกิดผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ เนื่องจากลักษณะของการบริหารจะครอบคลุมถึงกระบวนการบริหาร ภารกิจของการบริหารและทักษะในการบริหารด้วย

มีผู้ให้ความหมายของความสามารถในการบริหารไว้แตกต่างกัน ดังนี้
 ณรงค์ นันทวรรณะ (2536 : 13) ได้ให้ความหมายของทักษะด้านการบริหาร (Administrative Skill) ว่าหมายถึง ความรู้ความชำนาญ และความสามารถในการดำเนินกิจกรรมการบริหาร เพื่อให้การปฏิบัติงานสำเร็จบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ ผู้นำที่มีความสามารถในการบริหารต้องมีทักษะเกี่ยวกับการบริหารงานที่ตนรับผิดชอบจึงทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จด้วยดี

การบริหาร คือ ความสามารถของบุคคล หรือกลุ่มบุคคลที่ทำหน้าที่วางแผน การจัดองค์การ การจัดบุคคลเข้าทำงาน การสั่งการ และการควบคุมการทำงานให้กิจกรรมขององค์การดำเนินไปตามวัตถุประสงค์อย่างมีประสิทธิภาพ โดยอยู่บนพื้นฐานของปัจจัยในการบริหาร (Factor of Management) ซึ่งมีอยู่ 5 ประการ ที่เรียกว่า 5 M's คือ

1. คน (Men)
2. เงิน (Money)
3. วัสดุ (Material)
4. เทคนิค (Method)
5. เครื่องจักร (Machine)

สำหรับผู้นำในองค์การอุตสาหกรรม ถ้าพิจารณาลักษณะของการบริหารงานของผู้นำในการใช้อำนาจหน้าที่ต่อผู้ใต้บังคับบัญชา มีด้วยกัน 3 ลักษณะ คือ

1. ผู้นำแบบเผด็จการ (Autocratic Leadership)
2. ผู้นำแบบประชาธิปไตย (Democratic Leadership)
3. ผู้นำแบบเสรีนิยม หรือความอิสระ (Laissez Faire Leadership)

จากลักษณะของผู้นำทั้ง 4 ประเภท การบริหารงานต่างก็ต้องการบรรลุตามวัตถุประสงค์หรือเป้าหมาย การนำไปใช้ ผู้บริหารควรมีทั้งศาสตร์และศิลป์ตั้งอยู่บนพื้นฐานความเหมาะสมของทรัพยากรที่เรามีอยู่เป็นสำคัญ

สรุปคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาประกอบด้วย 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านความสามารถในการบริหาร

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา

ปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างการเรียนรู้ในโรงเรียน คือ ระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ และการมีส่วนร่วม ดังนั้นผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปในการศึกษาจึงต้องมีศาสตร์และศิลป์ในการบริหารจัดการ ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สำคัญที่จะทำให้การบริหารจัดการศึกษาบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เมื่อก้าวถึงคุณลักษณะของนักบริหารดูเหมือนจะมีการกล่าวไว้มากมาย ซึ่งมีทั้งทัศนะส่วนตัว ที่เกิดจากประสบการณ์ ในการเป็นผู้บริหารมาและผลจากการศึกษาและวิจัยของนักวิชาการซึ่งมีทั้งของไทยและต่างประเทศ

บุรุษชัย จงกลณี (ม.ป.ป. : 11-12) กล่าวถึงคุณลักษณะของนักบริหารที่ดีควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เฉลียวฉลาด แต่ไม่อวดฉลาด
2. มีความสามารถรอบด้าน (Well rounder)
3. มีพลังผลักดันภายใน (Inner drive) ให้กระตือรือร้นอยู่เสมอ
4. ทำตนให้เป็นที่เชื่อถือ (Integrity)
5. กล้าหาญทั้งกายและใจ (Courage physically and morally)
6. มีความคิดริเริ่ม (Initiative)
7. รู้จักวิธีส่งเสริมและบำรุงขวัญผู้ใต้บังคับบัญชา
8. การเสียสละปราศจากการเห็นแก่ตัว
9. มีความยุติธรรม (Justice)
10. วางตัวดี (Bearing)
11. กระตุ้นให้ผู้น้อยมีความภูมิใจในงานของตน
12. ให้เกียรติในผลงานที่ผู้น้อยได้ปฏิบัติ
13. ปฏิบัติงานอย่างเป็นทีม ให้ทำงานแทนกันได้
14. ใช้ผู้ใต้บังคับบัญชาให้เหมาะสมกับความสามารถ และมีการพัฒนาฝีมือผู้ใต้บังคับบัญชาอยู่เสมอ

สุรศักดิ์ ปาเส (2543 : 72-73) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของผู้บริหารการศึกษามืออาชีพในยุคปฏิรูปการศึกษาที่มีการเปลี่ยนแปลงบริบทต่างๆ ไปอย่างมากมาในปัจจุบัน ว่าควรมีลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ ดังนี้

1. มองกว้างไกลอย่างต่อเนื่องและพร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง ต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ (Vision) สามารถที่จะกำหนดกลยุทธ์ในการบริหาร (Strategic Management)
2. สามารถที่จะวิเคราะห์สถานการณ์ (Analyze Situation) เพื่อกำหนดแผนกลยุทธ์และแผนปฏิบัติงานให้บรรลุเป้าหมายและนโยบายได้อย่างเหมาะสม
3. ไวต่อการรับข้อมูลข่าวสารต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งสังคมภายนอกและภายในองค์กร ทั้งในและนอกเขตพื้นที่การศึกษารวมทั้งรู้จักวิเคราะห์ความเชื่อถือของข้อมูลข่าวสารที่ได้รับมาอีกด้วย
4. ความสามารถในการจัดระบบการสื่อสารให้ได้ผล (Effective Communication) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้ทั่วถึงทุกระดับขององค์กร หน่วยงาน / สถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษามืออาชีพต้องมีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับเทคโนโลยี สารสนเทศ (It) เป็นอย่างดี
5. ความสามารถในการบริหารทรัพยากรบุคคล (Human Resources Management) ต้องสามารถวางแผนบุคคล สรรหา คัดเลือก กำหนดระบบงบประมาณ ความก้าวหน้าในอาชีพ การพัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ทราบแนวคิด ทักษะคิดต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น และนำมาเป็นข้อมูลในการบริหารทรัพยากรบุคคล
6. มีคุณธรรมและจริยธรรมในการบริหาร สามารถที่จะเป็นแบบอย่างที่ดี ในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้ผู้ได้บังคับบัญชาใช้เป็นแบบอย่าง ไม่ใช่ตำแหน่งหน้าที่การงาน แสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองไม่ว่าจะทางตรงหรือทางอ้อม

ถวิล อรัญเวศ (2544 : 17 – 18) ได้ให้ทรรศนะนักบริหารมืออาชีพว่าควรมีลักษณะ ดังนี้

1. กล้าตัดสินใจ การตัดสินใจเป็นคุณลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของนักบริหารนักบริหารมืออาชีพ ต้องมีข้อมูลที่เพียงพอในการตัดสินใจหรือวินิจฉัยสั่งการ เป็นคนที่สุขุมรอบคอบ มีเหตุมีผลในการตัดสินใจ
2. ไวต่อข้อมูล นักบริหารมืออาชีพ จำเป็นต้องเป็นคนที่ทันสมัย ไวต่อข้อมูลหรือการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ฉะนั้นจำเป็นต้องเป็นผู้ที่ติดตามข่าวสารต่างๆ อยู่เสมอ
3. เพิ่มพูนวิสัยทัศน์ นักบริหารมืออาชีพจะต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์อันกว้างไกล สามารถมองเห็นภาพในอนาคตและแนวทางที่จะแก้ไขปัญหาก็ได้เป็นอย่างดี
4. ซื่อสัตย์และสร้างสรรค์ผลงาน คือ จะต้องเป็นบุคคลที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และมี การสร้างสรรค์ผลงานให้ปรากฏต่อสายตาเพื่อนร่วมงานอยู่เสมอ

5. ประสานสืบทิศ นักบริหารมืออาชีพจำเป็นต้องเป็นบุคคลที่สามารถประสานงานกับหน่วยงาน หรือบุคคลต่างๆ ได้เป็นอย่างดี สามารถไกล่เกลี่ยข้อกรณีพิพาทได้ และสามารถ ขจัดปัดเป่าปัญหาต่างๆ ในหน่วยงานได้

6. คิดสร้างสรรค์วิธีการทำงานใหม่ๆ จะต้องคิดหาวิธีการทำงานแบบใหม่ๆ อยู่เสมอ

7. จูงใจเพื่อนร่วมงาน จำเป็นต้องมีบุคคลที่สามารถโน้มน้าวหรือจูงใจเพื่อนร่วมงานให้เกิดความกระตือรือร้นในการทำงาน และมีความรับผิดชอบต่องานสูง ประเมินผล การปฏิบัติงานด้วยความโปร่งใส ยุติธรรม รู้จักให้การชมเชย ให้รางวัลหรือบำเหน็จ ความชอบ

8. ทนทานต่อปัญหาและอุปสรรค จะต้องมีความอดทนอดกลั้นต่อปัญหาอุปสรรคที่กำลังเผชิญ และพร้อมที่จะต่อสู้เพื่อการแก้ไขปัญหาให้เป็นที่ไปด้วยความเรียบร้อยอย่างสันติสุข ไม่หนีปัญหา และไม่หมกหมมปัญหาไว้

9. รู้จักยืดหยุ่นตามเหตุการณ์ นักบริหารมืออาชีพจะต้องรู้จักยืดหยุ่น และอ่อนตัวตามเหตุการณ์นั้นๆ ไม่ตึงเกินไปหรือไม่หย่อนเกินไป บางครั้งก็ต้องดำเนินการในสายกลาง แต่ในบางครั้งต้องมีความเด็ดขาด

10. บริหารงานแบบมีส่วนร่วม จะต้องบริหารงานแบบให้ทีมงานมีส่วนร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ และร่วมรับผิดชอบ

สมบัติ บุญประเคน (2544 : 20-21) ได้แสดงทรรศนะเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาไว้ว่า แบบผู้บริหารในยุคปฏิรูปการศึกษาจะต้องประกอบด้วย 6 ป. สรุปได้ดังนี้

1. ปฏิรูป การทำงานของผู้บริหารแบบนี้จะเป็นนักคิด นักพัฒนา ปรับเปลี่ยนหน่วยงานและพัฒนางานตลอดเวลา การดำเนินงานต้องทันต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกได้ ผู้ได้บังคับบัญชาจะต้องกระตือรือร้นในการทำงานอยู่เสมอ

2. ประชาธิปไตย เป็นการบริหารงานที่ผู้ได้บังคับบัญชาและผู้บังคับบัญชาจะต้องพบกันครึ่งทาง หาแนวทางที่พึงประสงค์ให้ได้ ผู้บริหารจะต้องตัดสินใจปัญหาที่ไม่มีทางออกให้ได้ ผู้บริหารจะต้องมีบุคลิกภาพ และการทำงานเป็นประชาธิปไตย จึงจะเป็นที่ยอมรับของผู้ร่วมงาน

3. ประสาน เป็นลักษณะของผู้บริหารที่มีประสิทธิภาพมาก ทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี การทำงานจะคำนึงถึงผลสำเร็จของงานเป็นสำคัญ รู้จักใช้ความสามารถของผู้ได้บังคับบัญชา ให้เป็นประโยชน์มากที่สุด มีความสัมพันธ์กับผู้ได้บังคับบัญชามาก ให้เกียรติปูนบำเหน็จรางวัล และยกย่องอย่างสมศักดิ์ศรี ไม่แย่งเอาผลงานของผู้ได้บังคับบัญชา

4. ประนีประนอม บุคลิกลักษณะของผู้บริหารแบบนี้ จะพยายามไม่ให้ผู้ได้บังคับบัญชาเกิดความขัดแย้งในหน่วยงาน จะอะลุ่มอล่วยตลอดเวลา สิ่งใดที่พอยอมได้ก็จะยอม ไม่คิดใจกับปัญหา

5. ประชาสัมพันธ์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะมีบุคลิกที่ว่าจะทำอะไร จะพูดที่ไหนจะเป็นเรื่องสำคัญทุกเรื่อง มีความสามารถในการโน้มน้าวใจสูง มีมนุษยสัมพันธ์ดี การทำงานจะสนับสนุนให้ทุกคนทำรายงาน และนำรายงานมาประชาสัมพันธ์

6. ประชาสงเคราะห์ ผู้บริหารลักษณะนี้จะให้ความช่วยเหลือผู้ร่วมงานทุกเรื่อง เป็นห่วงเป็นใยตลอดเวลา จะประสานงานกับหน่วยงานอื่นเพื่อขอความช่วยเหลือผู้ร่วมงาน การพัฒนาบุคลากรจะพัฒนาอย่างต่อเนื่องให้ทุกคนมีความก้าวหน้าในอาชีพ และครอบครัวอยู่เสมอ มีการให้อภัยเพื่อนร่วมงาน ไม่มีการตักเตือนอย่างรุนแรง ผู้ร่วมงานจะมีความสุขมากในการทำงาน เป็นกัลยาณมิตรกับทุกคน

สุพล วังสินธ์ (2545 : 29 – 30) ได้สรุปคุณลักษณะที่สำคัญของผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา ไว้ว่า

1. มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
2. มีบุคลิกภาพประชาธิปไตย ใช้หลักเหตุผลในการบริหารงาน
3. มีจิตสำนึกในความมุ่งมั่น
4. ใจกว้าง เปิดโอกาสให้ครูมีเสรีภาพในการคิด
5. ปฏิบัติการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ให้เกิดตามเป้าหมายของการจัดการศึกษา
6. มีศักยภาพในการจัดการระบบบริหาร โรงเรียน โดยการนำระบบคุณธรรมมาใช้ใน

โรงเรียน

7. สร้างขวัญกำลังใจให้ครู มีกำลังใจที่จะเป็นครูดี ครูเก่ง ครูที่ปรึกษา (Mentor)

สรุปคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาในยุคปฏิรูปการศึกษา จะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้อง และมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการประกันคุณภาพการศึกษา

ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assessment) กับการควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นคำที่มักจะใช้แทนกันอยู่เสมอ ต่างกันที่การสื่อความหมายถึงวิธีการจัดการเรื่องคุณภาพ การควบคุมคุณภาพเป็นแนวคิดที่อยู่บนพื้นฐานของคำว่า การแก้ไข การประกันคุณภาพมีแนวคิด

อยู่บนฐานของการป้องกัน นอกจากนี้ยังมีผู้ที่ให้ความหมายของคำว่า การประกันคุณภาพ การศึกษามีความหมายที่คล้ายคลึงกันและแตกต่างกันดังนี้

สมศักดิ์ ลินธุระเวชญ์ (2547 : 1) กล่าวว่า คุณภาพการศึกษา หมายถึง การที่ผู้เรียนเกิด คุณลักษณะต่าง ๆ ครบถ้วนตามที่คาดหวังของหลักสูตร

อารีรัตน์ วัฒนสิน (2547 : 2) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึงการปฏิบัติงาน ทั้งหมดตามระบบและแผนที่วางไว้อย่างเคร่งครัด เพื่อให้ทุกคนเชื่อมั่นผลิตภัณฑ์หรือบริการที่มี คุณภาพตามต้องการ

อุทุมพร จามรมาน (2548 : 1) กล่าวว่า การประกันคุณภาพ หมายถึง การระบุนความชัดเจน ในวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนวิธีปฏิบัติงาน เพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ

วารินทร์ ลินสูงสุด (2549 : 156) ได้กล่าวถึง ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา (Quality Assurance) ไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การให้ความมั่นใจแก่ผู้รับบริการ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โรงเรียนมีแนวทางจัดการเรียนการสอนและพัฒนาการศึกษาที่ชัดเจน สอดคล้องกับหลักการ นโยบายและจุดเน้นของแผนการศึกษาของรัฐและ โรงเรียนได้ปฏิบัติตาม แนวทางดังกล่าวอย่างเป็นรูปธรรมเพื่อคุณภาพทางการศึกษาที่ดีของผู้เรียนแต่ละคนและทุกคน

กรมวิชาการ (2549 : 3) ได้ระบุนความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า หมายถึง มาตรการที่ทำให้เกิดความเชื่อมั่นได้ว่า สถานศึกษาที่ได้รับรองมาตรฐาน สามารถจัดการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้จบการศึกษามีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนดไว้ การประกันคุณภาพ เป็นกระบวนการที่จะยกมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้มาตรฐานผลัดกันให้ได้มาตรฐาน และรายงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้ร่วมกันสนับสนุน และพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐาน ตามที่กำหนด ทั้งนี้มีความเชื่อว่าถ้ากระบวนการการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้อง และคุณภาพที่ดีของโรงเรียนก็จะตามมา

ทพวงมหาวิทยาลัย (2549 : 11) ได้ให้ความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ ดังนี้ การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กิจกรรมหรือแนวปฏิบัติใด ๆ ที่หากได้ดำเนินการตาม ระบบและแผนที่กำหนดไว้จะทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่าผลผลิตของการศึกษาที่มีคุณภาพตาม คุณลักษณะที่พึงประสงค์

จรัส นองมาก (2549 : 2) ได้กล่าวถึงความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษาว่า เป็นกระบวนการที่สถานศึกษากำหนดขึ้นเป็นแนวทางปฏิบัติ เพื่อให้มีความมั่นใจว่าถ้าทำตาม กระบวนการที่กำหนดนี้แล้ว การศึกษาจะมีคุณภาพเป็นที่พึงพอใจของผู้รับบริการ

รุ่ง แก้วแดง (2549 : 9) ได้กล่าวถึงความหมายอีกนัยหนึ่งที่ต้องการสร้างความเข้าใจ ให้ตรงกันว่า การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง การประกันคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็น

เรื่อง que ทุกคนสามารถทำได้ไม่ยาก และเป็นเรื่องสำคัญที่ทุกคนต้องทำความเข้าใจร่วมกันมิฉะนั้นจะเป็นการประเมินเอกสาร

จากความหมายของการประกันคุณภาพการศึกษา สามารถสรุปได้ดังนี้ การประกันคุณภาพการศึกษา หมายถึง กระบวนการวางแผนการจัดการศึกษา ที่จะรับประกันให้สังคมเชื่อมั่นว่า สถานศึกษาจะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ครบถ้วนตามเกณฑ์มาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่ระบุไว้ในหลักสูตร

ความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษา

ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาจะต้องมีการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา ซึ่งจะให้มีระบบการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ มีการทำงานที่มีเป้าหมาย มีแผนงานที่ชัดเจนในการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษาจึงเป็นงานสำคัญในการพัฒนาคุณภาพของสถานศึกษาให้ เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐานการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้มีสารบัญญัติไว้ในหมวด 6 มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาและระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบหลักเกณฑ์และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษาให้ เป็นไปตามที่กำหนดไว้ใน มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา และให้ถือว่าการประกันคุณภาพการศึกษาภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้อง ดำเนินการอย่างต่อเนื่อง (กระทรวงศึกษาธิการ, 2548 : 18)

กรมวิชาการ (2549 : 3) ได้ระบุว่าสถานศึกษาต้องพัฒนาการจัดการศึกษาของตนและ แสดงภาระความรับผิดชอบให้ประจักษ์แก่สังคมว่า สถานศึกษามีประสิทธิผลใน 2 ประเด็นหลัก ต่อไปนี้ ประเด็นแรกผู้เรียนทุกคนมีความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตาม มาตรฐานหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริงและประเด็นที่สองสถานศึกษามีศักยภาพในการจัดการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุผลตามมาตรฐานอย่างแท้จริงการส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดมีการดำเนินการพัฒนาสู่ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจ เร่งด่วนของกระทรวงศึกษาธิการ โดยการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจ และมีการนิเทศให้ คำแนะนำในเรื่องการประกันคุณภาพ เพื่อให้สถานศึกษาสามารถบริหารจัดการจึงมอบให้กรม วิชาการรับผิดชอบแผนงานการประกันคุณภาพ ซึ่งเป็นแผนงานหลักของการปฏิรูปการศึกษาของ กระทรวงศึกษาธิการ เพื่อรับรองการประกันคุณภาพภายนอก

จรัส นองมาก (2549 : 41) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า เป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าคุณภาพจะคงที่หรือดีขึ้น แต่จะไม่ให้ด้อยไปกว่าเดิมการทำให้

เป็นเช่นนี้ได้ต้องมีการตรวจสอบติดตามการดำเนินงานอย่างสม่ำเสมอ หากพบว่าบกพร่องจะได้รับปรับปรุงแก้ไขทันที

สัมฤทธิ์ กางเพ็ง (2547 : 35) กล่าวถึงความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาไว้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นภารกิจสำคัญที่โรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมร่วมกัน กำหนดคุณลักษณะที่คาดหวังของเยาวชนในท้องถิ่น แล้วดำเนินการจนนักเรียนมีคุณภาพอันพึงประสงค์ ตามที่คาดหวัง สร้างความมั่นใจให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และสังคม

จากความสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษารูปได้ดังนี้ การประกันคุณภาพ การศึกษาเป็นภารกิจที่สำคัญของโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่าย ร่วมกันกำหนดคุณลักษณะที่คาดหวังของผู้เรียน อีกทั้งยังมีผลต่อการสร้าง และพัฒนาคนเป็นการทำให้เกิดความเชื่อมั่นว่าคุณภาพการศึกษาจะคงที่หรือดีขึ้น แต่จะไม่ให้ด้อยไปกว่าเดิม

หลักการและแนวคิดในการประกันคุณภาพการศึกษา

ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่ส่งผลกระทบต่อวิถีการ ดำรงชีวิตของคนทั่วโลก ทำให้ประชากรโลกมีความจำเป็นที่จะต้องแข่งขันเพื่อความอยู่รอดของ ชีวิตการพัฒนาประเทศไม่ได้ขึ้นอยู่กับทุนและทรัพยากรเพียงอย่างเดียวหากขึ้นอยู่กับศักยภาพ และความสามารถของคนเป็นสำคัญด้วย จากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2545 - 2549) จึงแสดงจุดเน้นให้ “คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา” เพื่อเป็นพลังสำคัญใน การพัฒนาประเทศสำหรับประเทศไทยได้พยายามส่งเสริมให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในหน่วยงานที่มีหน้าที่จัดการศึกษา โดยเฉพาะในสถานศึกษาทุกระดับ จะเห็นได้จากพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ที่เป็นกฎหมายแม่บทใน การบริหารและจัดการศึกษา อบรมและเป็นกลไกสำคัญของการปฏิรูปการศึกษาที่จัดให้มีระบบ การประกันคุณภาพการศึกษาของประเทศไว้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะหมวด 6 มาตรฐานและประกัน คุณภาพการศึกษา ที่ให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐาน การศึกษา โดยหน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายใน สถานศึกษาของตน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระบบการประกัน คุณภาพเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาของสถานศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาอย่างต่อเนื่อง ระบบประกันคุณภาพจึงเป็นภาระงานของสถานศึกษาที่จะต้องพัฒนา คุณภาพการศึกษาให้เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษา โดยมีภาระงานที่สำคัญ คือ การจัดการสารสนเทศ ของสถานศึกษา ข้อมูลสารสนเทศจากการตรวจสอบและทบทวนคุณภาพของสถานศึกษาในแต่ละปี เมื่อนำมาเปรียบเทียบกับข้อมูลการศึกษาและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา ซึ่งจะชี้หรือแสดง หลักฐาน ร่องรอยของความสำเร็จและความก้าวหน้าของสถานศึกษาอย่างชัดเจนว่าสามารถพัฒนา

ในแต่ละมาตรฐานประสบความสำเร็จอย่างไรและข้อมูลสารสนเทศเหล่านี้ยังแสดงให้เห็นจุดแข็ง จุดอ่อน ให้สถานศึกษานำมาพัฒนาปรับปรุงตนเองและที่สำคัญคือข้อมูลสารสนเทศยังต้องนำมาใช้ในการกำหนดมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาที่ต้องการพัฒนาหรือยกระดับคุณภาพการศึกษาให้สูงกว่ามาตรฐานการศึกษาเดิมได้อีกด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549 : 5)

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 6 - 15) ได้กล่าวถึง หลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษาว่า การประกันคุณภาพการศึกษาครอบคลุมถึงกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการและการบริหารจัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจว่าผู้เรียนจะมีความรู้ มีความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา มีหลักการดังนี้

1. การประกันคุณภาพการศึกษาจะเป็นการสร้างสภาพจิตใจให้แก่ผู้บริหารครู นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
2. การประกันคุณภาพการศึกษาเป็นการบริหารจัดการศึกษาของสถานศึกษาและเป็นยุทธศาสตร์การบริหารที่เน้นการวางแผนและเตรียมการป้องกันปัญหาไม่ให้เกิดขึ้น การประกันคุณภาพการศึกษาจึงไม่ใช่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า
3. การประกันคุณภาพการศึกษาตั้งอยู่บนรากฐานของหลักวิชาหลักและความสมเหตุสมผล ข้อเท็จจริง กระบวนการวิเคราะห์
4. การประกันคุณภาพการศึกษาจะต้องมีการตรวจสอบและการวัดผลประเมินผล นำผลการประเมินมาใช้ในการวางแผนและการปรับปรุงคุณภาพอย่างต่อเนื่อง
5. การออกแบบมาตรฐานการศึกษา หลักสูตรแผนการสอน และกระบวนการทำงาน ได้แก่ การเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร ครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะนำไปสู่การพัฒนา
6. การประกันคุณภาพศึกษานำความสำคัญของความรู้ทักษะ จริยธรรมคุณธรรมของผู้เรียน สร้างความมั่นใจแก่บุคลากรที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา และการมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ
7. การประกันคุณภาพการศึกษาให้ความสำคัญต่อการประชาสัมพันธ์ภายในระหว่างหน่วยงานทางการศึกษาทุกระดับ และความร่วมมือของหน่วยงานและองค์กรต่าง ๆ
8. ภาวะความเป็นผู้นำและความเอาใจจริงเอาใจ (Commitment) ของผู้บริหารสถานศึกษา และการกระจายอำนาจความรับผิดชอบให้แก่บุคลากรในสถานศึกษาอย่างเหมาะสมเป็นปัจจัยสำคัญของการประกันคุณภาพ

จากการศึกษาหลักการสำคัญของการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา สรุปได้ว่า การประกันคุณภาพการศึกษารอบคลุมถึงกิจกรรมและภารกิจทางวิชาการและทางการบริหาร จัดการที่มีการวางแผนล่วงหน้า และมีการประสานสัมพันธ์อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างความมั่นใจว่า ผู้เรียนจะมีความรู้ มีความสามารถ มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดไว้ การดำเนินงานประกันคุณภาพการศึกษา

กระบวนการการประกันคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพเป็นกระบวนการที่จะขมมาตรฐานของโรงเรียนต่าง ๆ ที่ยังไม่ได้ มาตรฐานให้ได้มาตรฐานและมุ่งเน้นการรายงานคุณภาพมาตรฐานที่กำหนดไว้ ทั้งนี้มีความเชื่อว่า ถ้ากระบวนการประกันคุณภาพมีการวางระบบอย่างถูกต้องแล้ว คุณภาพการศึกษาที่ดีก็จะเกิดขึ้นใน โรงเรียน (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549 : 3)

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2553 : 7 - 8) ได้กล่าวถึง ระบบการพัฒนา การประกันคุณภาพและแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษาเป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียนและแนวทางการพัฒนาโรงเรียนเข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพการศึกษาเป็นการตรวจสอบและการติดตามผล การดำเนินงานให้เป็นมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของโรงเรียน โดยหน่วยงานที่กำกับ ดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง

กระทรวงศึกษาธิการ (2549 : 3 - 4) ได้กำหนดกระบวนการของการประกันคุณภาพ การศึกษา ดังนี้

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษาเป็นการดำเนินงานประกันคุณภาพภายในเพื่อการพัฒนา คุณภาพการศึกษาเข้าสู่มาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย
 - 1.1 การกำหนดมาตรฐานการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการจะกำหนดมาตรฐาน การศึกษาระดับชาติ เขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนจะกำหนดมาตรฐานการศึกษาให้สอดคล้องกับ มาตรฐานการศึกษาระดับชาติและจัดทำข้อมูลพื้นฐานการศึกษาของโรงเรียนเพื่อใช้ในการพัฒนา คุณภาพ
 - 1.2 การพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เขตพื้นที่การศึกษาและหรือ หน่วยงานต้นสังกัดและโรงเรียนจัดทำแผนพัฒนาการศึกษา เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงาน พัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้เข้าสู่มาตรฐานที่กำหนด ทั้งด้านการพัฒนาหลักสูตร

การพัฒนาครูและบุคลากร การจัดทำธรรมเนียมโรงเรียน การพัฒนาการเรียนการสอนการแนะแนว และการวัดการประเมินผล ทั้งนี้เป็นการพัฒนาการศึกษาอย่างเป็นระบบและอย่างต่อเนื่อง

2. หน้าที่ตรวจสอบ ทบทวน และปรับปรุงคุณภาพการศึกษาของเขตพื้นที่การศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดและกระทรวงศึกษาธิการ เพื่อช่วยเหลือ สนับสนุน ใฝ่ระวังปรับปรุง และพัฒนาการจัดการศึกษาให้เป็นไปตามเป้าหมายที่กำหนดมุ่งไปสู่มาตรฐานที่ต้องการดังนี้

2.1 โรงเรียนจะมีการตรวจสอบและทบทวนการดำเนินงานทั้งระบบด้วยตนเอง เพื่อนำข้อมูลมาปรับปรุงและพัฒนาการจัดการศึกษาของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและรายงานผลต่อ ผู้ปกครอง ชุมชน สังคม และหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา

2.2 เขตพื้นที่การศึกษาและต้นสังกัดจะตรวจสอบคุณภาพของโรงเรียนเพื่อ ส่งเสริม สนับสนุน และกำหนดมาตรการการส่งเสริมพัฒนาคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนให้ เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาที่กำหนด

2.3 กระทรวงศึกษาธิการจะตรวจสอบ ติดตาม และประเมินผลการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาในภาพรวมของประเทศ เพื่อส่งเสริมสนับสนุน หรือกำหนดมาตรการการส่งเสริมพัฒนา คุณภาพการศึกษาโดยรวม

3. สำนักรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษาจะดำเนินการตรวจสอบคุณภาพ โดยเป็นผู้ประเมิน และรับรองว่าสถานศึกษาจัดการศึกษาได้คุณภาพตามมาตรฐานการศึกษากำหนด

ทฤษฎีในการประกันคุณภาพการศึกษา

แนวคิดเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษานั้น มีการเริ่มต้นมาจากภาคธุรกิจ และอุตสาหกรรมกล่าวคือ เมื่อผลิตสินค้าจำนวนมากปัญหาที่ตามมาคือทำอย่างไรจึงจะให้สินค้า แต่ละชิ้นมีคุณภาพในระดับใกล้เคียงกัน จึงเป็นที่มาของการประกันคุณภาพ และการกำหนด มาตรฐานสำหรับสินค้า ซึ่งเกิดขึ้นทั้งในประเทศ และต่างประเทศ ต่อมามีประเทศต่าง ๆ ให้ความสนใจ และนำเอาแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องการประกันคุณภาพมาพัฒนา และปรับใช้ในการจัดการศึกษาให้มี คุณภาพ ดังเช่นในประเทศนิวซีแลนด์ และประเทศอังกฤษ (รุ่ง แก้วแดง, 2549 : 10 - 28)

สำหรับแนวคิด และทฤษฎีเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษา ประเทศไทยได้รูปแบบ มาจากต่างประเทศ ซึ่งกำหนดการประกันคุณภาพการศึกษา เป็น 2 ประเภท คือ การประกันคุณภาพ ภายในและการประกันคุณภาพภายนอก ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 หมวด 6 ซึ่งหน่วยงานการศึกษาต่าง ๆ ได้นำแนวคิดไปใช้ในการพัฒนารูปแบบการประกันคุณภาพ การศึกษา สรุปได้ดังต่อไปนี้

แนวคิดเกี่ยวกับระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษา

ระบบการประกันคุณภาพทางการศึกษาที่ได้มีการพัฒนากันอยู่ในขณะนี้ มีแนวคิดเพื่อส่งเสริม และเสนอแนวทางเกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพทางการศึกษา โดยมีการดำเนินงาน 3 ขั้นตอน ดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2554 : 11)

1. การควบคุมคุณภาพ เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพ และการพัฒนาสถานศึกษาให้เข้าสู่มาตรฐาน
2. การตรวจสอบคุณภาพ เป็นการตรวจสอบ และติดตามผลการดำเนินงานให้เป็นไปตามมาตรฐานที่กำหนด
3. การประเมินคุณภาพ เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษาโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่ และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลาง ซึ่งถึงแม้จะเป็นบุคคลภายนอก แต่ก็ยังถือว่าเป็นการประกันคุณภาพภายใน เพราะดำเนินการโดยหน่วยงานที่อยู่ในสายการบริหารของสถานศึกษา ซึ่งจะดำเนินการตรวจเยี่ยม และประเมินสถานศึกษาเป็นระยะๆ ตามที่กำหนดโดยหน่วยงานต้นสังกัด เพื่อให้ความช่วยเหลือ และส่งเสริมสนับสนุนให้สถานศึกษามีการพัฒนาคุณภาพอันเป็นการเตรียมความพร้อมก่อนรับการประเมินภายนอก จากสำนักงานรับรองมาตรฐาน และประเมินคุณภาพการศึกษา ซึ่งเป็นองค์กรมหาชน

การดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษา

การดำเนินงานในการประกันคุณภาพการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดให้มีกระบวนการดำเนินงาน 3 ประการคือ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 15)

1. การควบคุมคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการหรือแนวปฏิบัติที่นำการศึกษาเข้าสู่คุณภาพ ประกอบด้วย การกำหนดมาตรฐานด้านผลผลิต ปัจจัยและกระบวนการ และการพัฒนาเข้าสู่มาตรฐาน เป็นการพัฒนาปัจจัยทางการศึกษาต่างๆ ได้แก่ การพัฒนาครูผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษา ศึกษานิเทศก์ และผู้บริหารทางการศึกษาและการสนับสนุนปัจจัยที่ส่งเสริมการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
2. การตรวจสอบและการแทรกแซงคุณภาพการศึกษา คือ กระบวนการหรือแนวปฏิบัติในการดำเนินงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการศึกษา ประกอบด้วย การประเมินความก้าวหน้าของโรงเรียนและการจัดทำรายงานของโรงเรียนต่อประชาชน และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมีลักษณะเป็นการติดตามและตรวจสอบของโรงเรียนและมาตรฐานการปรับปรุงคุณภาพ โรงเรียนที่มีคุณภาพไม่ถึงเกณฑ์มาตรฐานของหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง
3. การประเมินคุณภาพการศึกษา คือกระบวนการหรือแนวทางปฏิบัติในการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา ตามแนวมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษา

ตามแนวมาตรฐานที่กำหนด ประกอบด้วย การทบทวนคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน การประเมินเพื่อรับรองมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนและการประเมินผลการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในภาพรวม หรือการประเมินคุณภาพการศึกษา

การประกันคุณภาพการศึกษาเกี่ยวข้องกับการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน ดังนี้ (Murgatroyd, Stephen and Morgan, Colin, 1994 อ้างถึงใน ฉัฐชยรัตน์ ชูมิวสิน, 2552 : 18)

1. การควบคุมคุณภาพ (Quality Control) เป็นการกำหนดมาตรฐานคุณภาพการศึกษา เพื่อให้สถานศึกษาตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นเป้าหมายและเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ซึ่งหลักปฏิบัติทั่วไปมาตรฐานจะกำหนดโดยองค์คณะบุคคล ผู้เชี่ยวชาญ หรือผู้มีประสบการณ์

2. การตรวจสอบคุณภาพ (Quality Audit) เป็นการตรวจสอบและติดตามผลการดำเนินการจัดการศึกษาว่าเป็นไปตามมาตรฐานคุณภาพการศึกษาที่กำหนดขึ้นมากน้อยเพียงไร และมีขั้นตอนการดำเนินการที่จะทำให้เชื่อถือได้หรือไม่ว่าการจัดการศึกษาจะเป็นไปอย่างมีคุณภาพ

3. การประเมินคุณภาพ (Quality Assessment) เป็นการประเมินคุณภาพของสถานศึกษา โดยบุคลากรของสถานศึกษาหรือโดยหน่วยงานที่กำกับดูแลในเขตพื้นที่และหน่วยงานต้นสังกัดในส่วนกลางที่มีหน้าที่กำกับดูแลสถานศึกษา

จากศึกษาการดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า การดำเนินงานการประกันคุณภาพการศึกษา สรุปได้ว่า ประกอบด้วย 3 ขั้นตอน คือการควบคุมคุณภาพ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพ ซึ่งจะมีกระบวนการทำอย่างเป็นระบบ โดยมีกฎเกณฑ์และแนวทางการดำเนินการที่ชัดเจน มีการนำผลการประเมินในทุกขั้นตอนมาใช้ในการวางแผน ออกแบบ และการปฏิบัติ เพื่อให้เกิดการปรับปรุงพัฒนาคุณภาพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Improvement)

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินคุณภาพภายนอก (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554 : 16)

1. ประเมินอิงเกณฑ์ตามจุดเน้นของสถานศึกษา
2. ประเมินจากผลการจัดการศึกษาเป็นหลัก ตามมาตรา 51 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ โดยให้น้ำหนักร้อยละ 80 และใช้ข้อมูลเฉลี่ยย้อนหลัง 3 ปี
3. ประเมินโดยวิธีการและข้อมูลทั้งเชิงปริมาณ เชิงคุณภาพ และเชิงพัฒนาการ โดยพิชญพิจารณา (Peer Review)

4. ประเมินโดยการยื่นยื่นรายงานการประเมินตนเองที่ถูกต้องเชื่อถือได้ เพื่อกระตุ้นให้การประกันคุณภาพภายในมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

5. ประเมินในเชิงกระบวนการ โดยให้น้ำหนักร้อยละ 20 และให้ความสำคัญกับคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู เครื่องมืออุปกรณ์ คุณภาพและความพร้อมของผู้เรียน การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การบริหารจัดการที่ใช้โรงเรียนเป็นฐาน และการประกันคุณภาพภายใน

6. ลดจำนวนตัวบ่งชี้และจำนวนมาตรฐานสำหรับการประเมินคุณภาพภายนอก โดยถ่ายโอนตัวบ่งชี้ และมาตรฐานเกี่ยวกับปัจจัยนำเข้าและกระบวนการให้อยู่ในระบบการประกันคุณภาพภายใน

ค่านิยมของกลุ่มตัวบ่งชี้

ตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558 ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน แบ่งเป็น 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554 : 16)

1. กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินภายใต้ภารกิจของสถานศึกษา โดยกำหนดตัวบ่งชี้ และเกณฑ์ การประเมินบนพื้นฐานที่ทุกสถานศึกษาต้องมีและปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถชี้ผลลัพธ์และผลกระทบได้ดี และมีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายใน ซึ่งเป็นการพัฒนามาจากกรอบแรกและรอบสอง ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 1-8

2. กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลผลิตตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ ของการจัดตั้งสถานศึกษา รวมถึงความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัดประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 9-10

3. กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม หมายถึง ตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนาเพื่อร่วมกันชี้แนะ ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐ ซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้ช่วยเหลือสังคม และแก้ปัญหาสังคมของสถานศึกษา เช่น การปฏิรูปการศึกษา การส่งเสริมและสืบสานโครงการตามพระราชดำริ และหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การส่งเสริมประชาธิปไตยในสถานศึกษา การป้องกันสิ่งเสพติด การพร้อมรับการเป็นสมาชิกสังคมอาเซียน การอนุรักษ์พลังงาน การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม การป้องกันอุบัติเหตุ การแก้ปัญหา ความขัดแย้ง การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง ฯลฯ โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดและหน่วยงานต้นสังกัดให้การรับรองการกำหนดตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริมของสถานศึกษา ประกอบด้วย ตัวบ่งชี้ที่ 11 และ 12

หลักเกณฑ์การกำหนดตัวบ่งชี้

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานได้มีการพัฒนาตัวบ่งชี้ 3 กลุ่มตัวบ่งชี้ คือ กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน กลุ่มตัวบ่งชี้อัตลักษณ์ และกลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม ให้สอดคล้องกับกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ข้อ 38 ซึ่งกำหนดให้สำนักงานทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษา แต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ ในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายใน ดังจะเห็นความสอดคล้องตามตารางที่ 2.1 (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 17-18)

ตารางที่ 2.1 ความสอดคล้องระหว่างตัวบ่งชี้และมาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ

กลุ่มตัวบ่งชี้	ตัวบ่งชี้	มาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ
กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน	1. ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี	ผลการจัดการศึกษา
	2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์	
	3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง	
	4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น	
	5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน	
	6. ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
	7. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา	การบริหารจัดการศึกษา
	8. พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายใน โดยสถานศึกษาและต้นสังกัด	การประกันคุณภาพภายใน
กลุ่มตัวบ่งชี้ อัตลักษณ์	9. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา	ผลการจัดการศึกษา
	10. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเอกลักษณ์ของสถานศึกษา	
กลุ่มตัวบ่งชี้ มาตรการส่งเสริม	11. ผลการดำเนินงาน โครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา	ผลการจัดการศึกษา
	12. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐานรักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา	

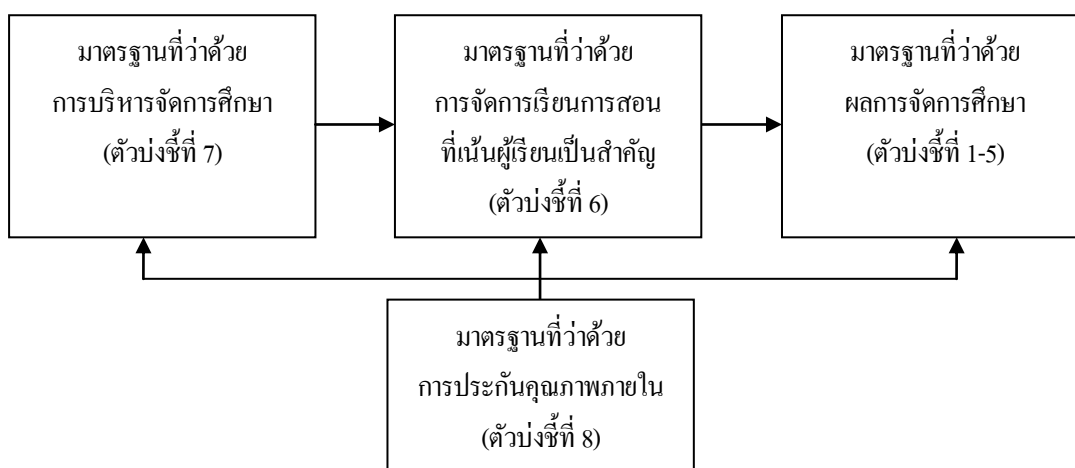
กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐาน หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินภายใต้ภารกิจของสถานศึกษา โดยกำหนดตัวบ่งชี้และเกณฑ์การประเมินบนพื้นฐานที่ทุกสถานศึกษาต้องมีและปฏิบัติได้ ซึ่งสามารถชี้ผลลัพธ์และผลกระทบได้ดี และมีความเชื่อมโยงกับการประกันคุณภาพภายใน

กลุ่มตัวบ่งชี้เอกลักษณ์ หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลผลิต ตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา รวมถึงความสำเร็จตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลกระทบต่อเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละสถานศึกษา โดยได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการสถานศึกษาและหน่วยงานต้นสังกัด

กลุ่มตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม หมายถึง กลุ่มตัวบ่งชี้ที่ประเมินผลการดำเนินงานของสถานศึกษา โดยสถานศึกษาเป็นผู้กำหนดแนวทางพัฒนาเพื่อร่วมกันชี้แนะ ป้องกันและแก้ไขปัญหาสังคมตามนโยบายของรัฐซึ่งสามารถปรับเปลี่ยนตามกาลเวลาและปัญหาสังคมที่เปลี่ยนไป โดยมีเป้าหมายที่แสดงถึงความเป็นผู้นำสังคม อาทิ การรักษาดิน การบำรุงศาสนาและเทิดทูนพระมหากษัตริย์ การส่งเสริมและสืบสานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ การน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มาปฏิบัติเป็นแบบอย่าง การสร้างสังคมสันติสุขและความปรองดอง การส่งเสริมความร่วมมือในกรอบประชาคมอาเซียน การส่งเสริมด้านสิ่งแวดล้อม พลังงาน เศรษฐกิจสุขภาพ ค่านิยม จิตสาธารณะ และความประหยัด รวมทั้งการแก้ปัญหาสังคม อาทิ ความขัดแย้ง อุบัติภัย และสิ่งเสพติด เป็นต้น (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 18)

กลุ่มตัวบ่งชี้พื้นฐานมีความสอดคล้องกับมาตรฐานตามกฎกระทรวงฯ โดยมีความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานและตัวบ่งชี้ต่างๆ ในลักษณะห่วงโซ่แห่งคุณภาพ ดังนี้

ภาพที่ 2.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมาตรฐานและตัวบ่งชี้ต่างๆ ในลักษณะห่วงโซ่แห่งคุณภาพ

สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) (2554 : 19)

มาตรฐานตามกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา

พ.ศ.2553

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และกฎกระทรวงว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ข้อ 38 ซึ่งกำหนดให้ สมศ. ทำการประเมินคุณภาพภายนอกสถานศึกษาแต่ละแห่งตามมาตรฐานการศึกษาของชาติและครอบคลุมหลักเกณฑ์ในเรื่องต่อไปนี้ คือ 1) มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษาในแต่ละระดับและประเภทการศึกษา 2) มาตรฐานที่ว่าด้วยการบริหารจัดการศึกษา 3) มาตรฐานที่ว่าด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และ 4) มาตรฐานที่ว่าด้วยการประกันคุณภาพภายใน

มาตรฐานที่ว่าด้วยผลการจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 6 ระบุว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การประเมินคุณภาพภายนอกครอบคลุม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี หมายถึง ผู้เรียนที่มีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ รวมทั้งรู้จักดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย และผู้เรียนที่มีสุนทรียภาพ มีความซาบซึ้ง รับรู้ในคุณค่าหรือมีอารมณ์ความรู้สึกในสิ่งดีงาม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

1.1 ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง และสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ รวมทั้งรู้จักดูแลตนเองให้มีความปลอดภัย หมายถึง ผู้เรียนมีน้ำหนัก ส่วนสูง ตามเกณฑ์ของกรมอนามัย และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ของกรมพลศึกษา หรือสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และผู้เรียนปลอดภัยจากปัญหาทางเพศ ยาเสพติด และสิ่งมอมเมา เช่น สุรา บุหรี่ เครื่องดื่มแอลกอฮอล์ เกม เป็นต้น

1.2 ผู้เรียนมีสุนทรียภาพ หมายถึง ผู้เรียนมีความซาบซึ้งในคุณค่าหรือมีอารมณ์ความรู้สึกในสิ่งที่ดีงามหรือไพเราะ จากการฝึกฝนหรือซึมซับ โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ทั้งในและนอกหลักสูตร เช่น กิจกรรมศิลปะ ดนตรี/นาฏศิลป์ วรรณศิลป์ หรือนันทนาการ เป็นต้น

2. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ หมายถึง ผู้เรียนที่เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน และเป็นคนดีของสังคม ประกอบด้วย 3 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

2.1 ผู้เรียนเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง หมายถึง ผู้เรียนมีคุณลักษณะของการเป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ได้แก่

2.1.1 บำรุง ดูแล กตัญญู สร้างความสุข ความสบายใจให้พ่อแม่หรือผู้ปกครอง ตามอัธยาศัย เช่น จัดหาหรือดูแลอาหารการกินของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง มีกัณฑ์ถวายพร หรือของขวัญ ให้ตามเทศกาล เป็นต้น

2.1.2 ช่วยทำกิจธุระ การงาน เช่น ช่วยทำความสะอาดบ้านหรืองานบ้าน ช่วยซื้อของ ช่วยกิจธุระการงาน ที่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองขอให้ช่วยเหลือด้วยความเต็มใจ เป็นต้น

2.1.3 รักษาชื่อเสียงวงศ์สกุล เช่น การไม่เสเพลสิ่งเสพลิด ไม่ดื่มสุรา ไม่เล่น การพนัน ไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครอง เป็นต้น

2.1.4 ประพฤติตนให้เหมาะสมกับความเป็นลูกที่ดี เช่น เชื่อฟังคำสั่งสอนของพ่อแม่ ผู้ปกครอง ปฏิบัติตนในโอวาทของพ่อแม่ หรือผู้ปกครอง ตั้งใจศึกษาเล่าเรียน ไหว้พ่อแม่ ผู้ปกครอง ก่อนไปและกลับจากโรงเรียน เป็นต้น

2.2 ผู้เรียนเป็นนักเรียนที่ดีของโรงเรียน หมายถึง ผู้เรียนที่มีคุณลักษณะของการเป็น ผู้เรียนที่ดี ได้แก่ สุขภาพ นอบน้อม โอบอ้อมอารี ช่วยเหลือผู้อื่น รับฟังความคิดเห็นของคนอื่น ซื่อสัตย์สุจริต มุ่งมานะในการเรียน ดูแลรักษาสถานที่และสิ่งของของทั้งส่วนรวมและส่วนตัว อยู่อย่าง พอเพียง รักชาติ ศาสน์ กษัตริย์ รักความเป็นไทย และยึดมั่นในวิถีชีวิตและการปกครองตามระบอบ ประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และผู้เรียนที่ไม่ขาดเรียน ไม่มาสาย ไม่ออกจาก การศึกษากลางคันเพราะปัญหาด้านความประพฤติ และไม่มีปัญหาด้านการปกครอง

2.3 ผู้เรียนมีการบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม หมายถึงผู้เรียนให้การช่วยเหลือผู้อื่น หรือส่วนรวมในฐานะสมาชิกของสังคม และปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาจนเป็นนิสัย เช่น บริจาคเพื่อ สาธารณกุศล ช่วยทำความสะอาดสถานที่สาธารณะ ดูแลผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ผู้พิการ เป็นต้น

3. ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง หมายถึง ผู้เรียนที่ค้นคว้าหาความรู้จาก การอ่านใช้เทคโนโลยีสารสนเทศในการเรียนรู้ และผู้เรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้อื่น ทั้งในและนอกสถานศึกษา ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

3.1 ผู้เรียนค้นคว้าหาความรู้จากการอ่านและใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ หมายถึง ผู้เรียนเรียนรู้ด้วยการแสวงหาข่าวสาร ข้อมูล ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับข้อเท็จจริง ความคิดเห็น จินตนาการ ฯลฯ ที่บันทึกไว้ในเอกสาร หนังสือ สิ่งพิมพ์ แผ่นสไลด์ ใบบัตร ป้ายโฆษณา สื่อ อิเล็กทรอนิกส์ ฯลฯ โดยการอ่าน การดู การฟัง และการเขียน

3.2 ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงร่วมกับผู้อื่นทั้งในและนอกสถานศึกษา หมายถึง ผู้เรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมตามแผนปฏิบัติการของสถานศึกษา โดยผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติ กิจกรรมจริงและมีส่วนร่วมรับผิดชอบในกิจกรรมนั้นทั้งในและนอกสถานศึกษา

4. ผู้เรียนคิดเป็น ทำเป็น หมายถึง ผู้เรียนที่มีความสามารถด้านการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และสามารถปรับตัวเข้ากับสังคม ประกอบด้วย 2 ตัวบ่งชี้ คือ

4.1 ผู้เรียนมีความสามารถด้านการคิด หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ คิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ และคิดเป็นระบบ ที่นำไปสู่การสร้างองค์ความรู้หรือสารสนเทศเพื่อการตัดสินใจ และแก้ปัญหาของตนเองและสังคมได้อย่างเหมาะสม (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551)

4.2 ผู้เรียนมีความสามารถในการปรับตัวเข้ากับสังคม หมายถึง ผู้เรียนมีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิต ความสามารถในการแก้ปัญหาและความขัดแย้งต่างๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งเป็นสมรรถนะในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และมีความสามารถในการทำงานและการอยู่ร่วมกันในสังคมด้วย การสร้างเสริมความสัมพันธ์อันดีระหว่างบุคคล การปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมและสภาพแวดล้อม และการหลีกเลี่ยงพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ที่ส่งผลกระทบต่อตนเองและผู้อื่น ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาผู้เรียนให้บรรลุมาตรฐานการเรียนรู้ตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน หมายถึง ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดีและมีพัฒนาการทางการเรียนรู้ทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับดี หมายถึง ร้อยละของผู้เรียนที่ได้คะแนนผลการทดสอบของสถาบันทดสอบทางการศึกษาแห่งชาติ (สทศ.) (O-NET) มากกว่าขีดจำกัดล่างของค่าเฉลี่ย ผลการทดสอบในแต่ละกลุ่ม สาระการเรียนรู้ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6 ทั้งนี้ สมศ. จะเป็นผู้ดำเนินการให้ตามโปรแกรมการคำนวณ

พัฒนาการทางการเรียนรู้ หมายถึง สถานศึกษามีค่าร้อยละเฉลี่ยของผู้เรียนที่มีผลการทดสอบระดับชาติในทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ในระดับดีสูงขึ้นเมื่อเทียบกับค่าเฉลี่ยในปีที่ผ่านมา ประกอบด้วย 8 ตัวบ่งชี้ย่อย คือ

5.1 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.2 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้คณิตศาสตร์ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.3 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้วิทยาศาสตร์ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.4 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.5 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้สุขศึกษา และพลศึกษา ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.6 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.7 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้การงานอาชีพและเทคโนโลยี ในระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

5.8 ผู้เรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศใน ระดับชั้น ป.6 ม.3 และ ม.6

6. ผลการพัฒนาให้บรรลุตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา หมายถึง ผลผลิตเป็นไปตามปรัชญา ปณิธาน/วิสัยทัศน์ พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษาซึ่งกำหนดไว้เป็นข้อมูลเบื้องต้นและเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างคณะกรรมการสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัดซึ่งกำหนดให้เป็นอัตลักษณ์ของผลผลิตของสถานศึกษา โดย สมศ. จะประเมินตามอัตลักษณ์ของผลผลิตที่สถานศึกษากำหนด

7. ผลการพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา หมายถึง ผลการดำเนินงานที่สะท้อนความเป็นเอกลักษณ์ตามจุดเน้นและจุดเด่นของสถานศึกษา เช่น จุดเน้นหรือจุดเด่นด้านกีฬา ศาสนา ภาษา สิ่งแวดล้อม ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น และวิชาการ เป็นต้น

8. ผลการดำเนินการโครงการพิเศษเพื่อส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีการกำหนดมาตรการที่นำมาปรับปรุงและพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาในสถานศึกษาและ/หรือ ชุมชนรอบสถานศึกษา โดยการดำเนินงานเกิดจากการมีส่วนร่วมทั้งสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม อาจมีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริไปประยุกต์ใช้ในการปรับปรุงและพัฒนา

สรุป ผลการจัดการศึกษานั้น ผู้เรียนต้องมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี มีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ต้องคิดเป็น ทำเป็น และมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่ดี มีพัฒนาการทางการเรียนรู้ที่ดีขึ้น ส่วนผลการพัฒนาต้องบรรลุตามปรัชญา ปณิธาน พันธกิจ และวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งสถานศึกษา ต้องพัฒนาตามจุดเน้นและจุดเด่นที่ส่งผลสะท้อนเป็นเอกลักษณ์ของสถานศึกษา และผลการดำเนินการ โครงการพิเศษเพื่อ

ส่งเสริมบทบาทของสถานศึกษา โดยการดำเนินงานเกิดจากการมีส่วนร่วมของสถานศึกษา ผู้ปกครอง ชุมชนและสังคม

มาตรฐานที่ ๖ ด้วยการบริหารจัดการศึกษา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 39 ระบุว่า ให้กระทรวง กระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการ งบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง โดยหลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนด ในกฎกระทรวง การประเมินคุณภาพภายนอกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้

1. ประสิทธิภาพของการบริหารจัดการและการพัฒนาสถานศึกษา หมายถึง ความสำเร็จของการบริหารจัดการของผู้บริหารสถานศึกษา ให้สถานศึกษามีความเข้มแข็ง สามารถบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพตามกรอบที่กฎหมายกำหนด เพื่อพัฒนาคุณภาพสถานศึกษาให้บรรลุตาม จุดหมายของการจัดการศึกษาอย่างคุ้มค่า ตามแนวทางของการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 ตลอดจนกฎกระทรวง ว่าด้วยการกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา พ.ศ.2550 หรือระเบียบกฎหมายตามที่ ต้นสังกัดกำหนด โดยสามารถจัดระบบบริหารให้มีความเหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา เน้นการมีส่วนร่วมของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย ใช้ข้อมูลสารสนเทศในการบริหารจัดการให้ สามารถดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย เช่น การใช้ระบบบริหารคุณภาพ (PDCA) การบริหารโดยใช้ โรงเรียนเป็นฐาน การบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น ซึ่งในการบริหารจัดการสถานศึกษา ควรจัดให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษา และหน่วยงานต้นสังกัดที่มีการแบ่งงานเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารงาน ทั่วไป

1.1 ด้านวิชาการ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษามีความรอบรู้เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นผู้ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาและหลักสูตรท้องถิ่น วางแผนงานวิชาการ จัดให้มีการนิเทศ กำกับ ติดตาม การวัดและประเมินผล การแนะแนว ตลอดจน การประเมินผลการใช้หลักสูตรพัฒนาและส่งเสริมให้มีแหล่งเรียนรู้ ส่งเสริมกิจกรรมส่งเสริม คุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย จัดหาสื่อการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนและท้องถิ่นมีการพัฒนา งานวิชาการอย่างมีส่วนร่วม โดยใช้ระบบการประกันคุณภาพภายในเป็นเครื่องมือในการพัฒนา คุณภาพภายในและใช้มาตรฐานการศึกษาเป็นเครื่องมือสนับสนุนการดำเนินงาน

1.2 ด้านงบประมาณ หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจัดระบบการบริหารงบประมาณที่คล่องตัวโปร่งใส ตรวจสอบได้ บริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้นผลงาน จัดภารกิจให้ครอบคลุมกับการเสนอของบประมาณการจัดสรรงบประมาณ การบริหารการเงิน/บัญชี พัสดุและสินทรัพย์ การตรวจสอบติดตามและประเมินผล และรายงานการใช้จ่ายงบประมาณ ให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ส่วนรวม รณรงค์ให้บุคลากรมีความประหยัดและใช้วัสดุอุปกรณ์อย่างคุ้มค่า เป็นไปตามที่ระเบียบกฎหมาย หรือตามที่ต้นสังกัดกำหนด

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาจัดให้มีแผนการบริหารบุคลากรอย่างเป็นระบบในด้านการวางแผนอัตรากำลัง การสรรหา การมอบหมายงาน การส่งเสริมและพัฒนาบุคลากร ให้ปฏิบัติตามระเบียบวินัย มาตรฐานวิชาชีพและจรรยาบรรณของวิชาชีพ มีระบบการประเมินผลการปฏิบัติงาน ตลอดจนส่งเสริมความก้าวหน้าของบุคลากร

1.4 ด้านการบริหารทั่วไป หมายถึง ผู้บริหารจัดให้มีการพัฒนาระบบสารสนเทศ ให้เป็นหมวดหมู่ครอบคลุมและเพียงพอ เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา และต่อการนำไปใช้ในการกำหนดนโยบายและวางแผนการบริหารจัดการศึกษาและพัฒนาองค์กรที่เกี่ยวข้องกับงานด้านบุคลากร ผู้เรียน งานธุรการ งานอาคารสถานที่สภาพแวดล้อมและอุปกรณ์ การประสานงานกับหน่วยงาน ภาครัฐเอกชน ตลอดจนผู้เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา พร้อมทั้งมีระบบการกำกับติดตาม และการรายงานผลการปฏิบัติงาน โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นกับสถานศึกษา

2. ผลการส่งเสริมพัฒนาสถานศึกษาเพื่อยกระดับมาตรฐาน รักษามาตรฐาน และพัฒนาสู่ความเป็นเลิศที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา หมายถึง สถานศึกษามีการกำหนดมาตรการที่นำมาปรับปรุงและพัฒนา เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นสถานศึกษาที่มีคุณภาพ โดยมีข้อตกลงร่วมกันระหว่างสถานศึกษา หน่วยงานต้นสังกัด สมศ. และ/หรือ หน่วยงานสนับสนุน เช่น สำนักงานประมาณสถานประกอบการ เป็นต้น โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

2.1 กลุ่มสถานศึกษาที่ต้องยกระดับมาตรฐาน คือ สถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองไม่ได้รับการรับรอง

2.2 กลุ่มสถานศึกษาที่ต้องรักษามาตรฐาน คือ สถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองได้รับการรับรองและมีผลการประเมินในระดับดีและดีมาก

2.3 กลุ่มสถานศึกษาที่ต้องพัฒนาสู่ความเป็นเลิศ คือ สถานศึกษาที่มีผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสองได้รับการรับรองและมีผลการประเมินในระดับดีมาก

มาตรฐานที่ ๖ ด้วยการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 24 ระบุว่า จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่าง

ระหว่างบุคคล ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง จัดการเรียนรู้ การสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกสถานการณ์ การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้ ดังนี้ ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

ประสิทธิผลของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ หมายถึง การดำเนินการของสถานศึกษาให้สามารถจัดการเรียนรู้ที่เน้นถึงความสามารถของผู้เรียนเป็นรายบุคคลและจัดกระบวนการเรียนรู้ที่ส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองได้ตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา มาตรา 22 กำหนดไว้ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการจัดการเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มศักยภาพ” (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 8) และตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2544 กำหนดหลักการ ข้อ 3 ซึ่งกำหนด ไว้ว่า “ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาและเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต โดยถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ” จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นี้เองทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาขึ้น และการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญก็เป็นประเด็นสำคัญ ประเด็นหนึ่งในการปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2545 : 17)

ปัญหาหลักของกระบวนการเรียนการสอนในปัจจุบัน คือ การที่ครูใช้วิธีการสอนแบบ “ปูพรม” โดยไม่คำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียนที่มีความสามารถในการรับรู้ที่แตกต่างกัน การเรียนการสอนไม่ได้เอื้อต่อการพัฒนาคุณลักษณะ “มองกว้าง คิดไกล ใฝ่ดี” แต่เน้นการท่องจำเพื่อสอบมากกว่าที่จะสอนให้ คิดเป็น วิเคราะห์ได้สามารถหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ทำให้ผู้เรียนมีลักษณะผู้เรียนรู้ไม่เป็น ปัญหาเหล่านี้นับว่าเป็นความล้มเหลวของการจัดการศึกษาที่ต้องแก้ไขโดยเร่งด่วน (ยุทธนา ปฐมวราชาติ, 2547 : 44)

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ คือ วิธีการสำคัญที่สามารถสร้างและพัฒนาผู้เรียน ให้เกิดคุณลักษณะต่างๆ ที่ต้องการในยุคโลกาภิวัตน์เนื่องจากการจัดการเรียนการสอน ที่ให้ความสำคัญกับผู้เรียน ส่งเสริมให้ผู้เรียนรู้จักเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนในเรื่องที่สอดคล้องกับความสามารถและความต้องการของตนเองและได้พัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเต็มที่ ซึ่งแนวคิด

การจัดการศึกษานี้เป็นแนวคิดที่มีรากฐานจากปรัชญาการศึกษาและทฤษฎีการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ได้พัฒนา
มาอย่าง ต่อเนื่องยาวนาน และเป็นแนวทางที่ได้รับการพิสูจน์ว่าสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะ
ตามต้องการอย่างได้ผล (วัฒนาพร ระงับทุกข์, 2542 : 95)

นอกจากนี้ผู้สอนควร ได้ทราบถึงตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียนและตัวบ่งชี้การสอนของครู
ตามแนวปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการประเมินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครู
(คณะอนุกรรมการปฏิรูปการเรียนรู้, 2543 : 51-52)

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียน

1. นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
2. นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
3. นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
4. นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออก
อย่างชัดเจนและมีเหตุผล
5. นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วย
ช่วยกัน
6. นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
7. นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
อย่างมีความสุข
8. นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน
9. นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่น ตลอดจนใฝ่หาความรู้อย่าง
ต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

1. ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหา และวิธีการ
2. ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าหัวใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิด
การเรียนรู้
3. ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคล และแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
4. ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์
5. ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงด้วยตนเอง
6. ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่มพร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุง
ส่วนค้อยของนักเรียน
7. ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้

8. ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมประสบการณ์กับชีวิตจริง

9. ครูฝึกฝนกิจกรรมรายทและวินัย ตามวิถีวัฒนธรรมไทย

10. ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้จะเป็นแนวทางให้ครูได้เตรียมการวางแผน จัดบรรยากาศ จัดกิจกรรมและจัดกระบวนการเรียนการสอนต่าง ๆ ให้ถูกต้อง ตลอดจนเป็นแนวทางการประเมินการสอนของตัวครูเองด้วยอีกส่วนหนึ่ง

ลักษณะของการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

จากที่กล่าวมาทั้งหมด สามารถสรุปลักษณะของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญได้ดังนี้

1. Active Learning เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนเป็นผู้กระทำ หรือปฏิบัติด้วยตนเอง ด้วยความกระตือรือร้น เช่น ได้คิด ค้นคว้า ทดลองรายงาน ทำโครงการ สัมภาษณ์ แก้ปัญหา ฯลฯ ได้ใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างแท้จริง ผู้สอนทำหน้าที่ เตรียมการจัดบรรยากาศการเรียนรู้จัดสิ่งเร้าเสริมแรงให้คำปรึกษาและสรุปสาระการเรียนรู้ร่วมกัน

2. Construct เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้ค้นพบสาระสำคัญหรือองค์ความรู้ใหม่ด้วยตนเองอันเกิดจากการได้ศึกษาค้นคว้าทดลอง แลกเปลี่ยนเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริง ทำให้ผู้เรียนรักการอ่านรักการศึกษาค้นคว้าเกิดทักษะในการแสวงหาความรู้เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ซึ่งนำไปสู่ การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ (Learning Man) ที่พึงประสงค์

3. Resource เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนรู้จากแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ ที่หลากหลายทั้งบุคคลและเครื่องมือทั้งในห้องเรียน และนอกห้องเรียน ผู้เรียนได้สัมผัสและสัมพันธ์ กับสิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นมนุษย์ (เช่น ชุมชน ครอบครัว องค์กรต่าง ๆ) ธรรมชาติและเทคโนโลยี ตามหลักการที่ว่า “การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ทุกที่ทุกเวลาและทุกสถานการณ์”

4. Thinking เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมกระบวนการคิด ผู้เรียนได้ฝึกวิธีคิดในหลายลักษณะ เช่น คิดคล่อง คิดหลากหลาย คิดละเอียด คิดชัดเจน คิดถูก ทางคิดกว้าง คิดลึกซึ้ง คิดไกล คิดอย่างมีเหตุผล เป็นต้น (ทิสนา แชนมณี และคณะ, 2548 : 55-59) การฝึกให้ผู้เรียนได้คิดอยู่เสมอในลักษณะต่างๆ จะทำให้ผู้เรียนเป็นคนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น คิดอย่างรอบคอบมีเหตุผล มีวิจารณญาณ ในการคิด มีความคิดสร้างสรรค์มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ที่จะเลือกรับและปฏิเสธข้อมูล ข่าวสารต่าง ๆ ได้อย่างเหมาะสม ตลอดจนสามารถแสดงความคิด เห็นออกได้อย่างชัดเจนและมีเหตุผลอันเป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตประจำวัน

5. Happiness เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้เรียนอย่างมีความสุข เป็นความสุขที่เกิดจากประการที่หนึ่ง ผู้เรียนได้เรียนในสิ่งที่ตนสนใจสาระการเรียนรู้ ชวนให้สนใจใฝ่ค้นคว้าศึกษาทำท

ให้แสดงความสามารถและให้ใช้ศักยภาพของตนอย่างเต็มที่ประการที่สองปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน มีลักษณะเป็นกัลยาณมิตร มีการช่วยเหลือ เกื้อกูลซึ่งกันและกัน มีกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกัน ทำให้ผู้เรียนรู้สึกมีความสุขและสนุกกับการเรียน

6. Participation เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการวางแผนกำหนดงาน วางเป้าหมายร่วมกัน และมีโอกาสเลือกทำงานหรือศึกษาค้นคว้าในเรื่องที่ตรงกับความถนัดความสามารถ ความสนใจของตนเอง ทำให้ผู้เรียนเรียนด้วยความกระตือรือร้น มองเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียนและสามารถประยุกต์ความรู้นำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตจริง

7. Individualization เป็นกิจกรรมที่ผู้สอนให้ความสำคัญแก่ผู้เรียนในความเป็นอัตบุคคล ผู้สอนยอมรับในความสามารถ ความคิดเห็น ความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน มุ่งให้ผู้เรียนได้พัฒนาตนเองให้เต็มศักยภาพมากกว่าเปรียบเทียบแข่งขันระหว่างกัน โดยมีความเชื่อมั่นผู้เรียนทุกคนมีความสามารถในการเรียนรู้ได้และมีวิธีการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน

8. Good Habit เป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้พัฒนาคุณลักษณะนิสัยที่ดีงาม เช่น ความรับผิดชอบความเมตตา กรุณา ความมีน้ำใจ ความขยัน ความมีระเบียบวินัย ความเสียสละ ฯลฯ และลักษณะนิสัยในการทำงานอย่างเป็นกระบวนการการทำงานร่วมกับผู้อื่น การยอมรับผู้อื่น และการเห็นคุณค่าของงาน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปการจัดการจัดกิจกรรมที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญเป็นกิจกรรมที่ผู้เรียนได้รับประโยชน์สูงสุดจากการเรียน ได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ ได้ประยุกต์ความรู้ไปใช้ประโยชน์ในชีวิต ได้มีความสุขและสนุกกับการเรียนรู้ ตลอดจนมีคุณลักษณะนิสัยดีงามที่สังคมพึงปรารถนา

กระบวนการจัดการเรียนรู้ของครู หมายถึง ครูสามารถจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 8 ข้อ ดังนี้

1. การกำหนดเป้าหมายที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับผู้เรียน ด้านความรู้ ทักษะกระบวนการที่เป็นความคิดรวบยอด หลักการและความสัมพันธ์ รวมทั้งคุณลักษณะที่พึงประสงค์
2. การศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลเป็นรายบุคคล แล้วนำข้อมูลมาใช้ในการวางแผนการจัดการเรียนรู้ที่ทำทลายความสามารถของผู้เรียน
3. การออกแบบการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ที่ตอบสนองความแตกต่างระหว่างบุคคล และพัฒนาการทางสมอง เพื่อนำผู้เรียนไปสู่เป้าหมาย
4. การจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และดูแลช่วยเหลือผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้
5. การจัดเตรียมและใช้สื่อให้เหมาะสมกับกิจกรรม นำภูมิปัญญาท้องถิ่น เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาประยุกต์ในการจัดการเรียนรู้

6. การประเมินความก้าวหน้าของผู้เรียนด้วยวิธีที่หลากหลาย เหมาะสมกับธรรมชาติของวิชาและระดับพัฒนาการของผู้เรียน รวมทั้งการวางเงื่อนไขให้ผู้เรียนประเมินความก้าวหน้าของตนเองและนำมาใช้ปรับปรุงและพัฒนาตนเอง
7. การวิเคราะห์ผลการประเมินและนำมาใช้ในการซ่อมเสริมและพัฒนาผู้เรียน รวมทั้งปรับปรุงการจัดการเรียนรู้
8. การศึกษาค้นคว้า วิจัย เพื่อพัฒนาสื่อและกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ

มาตรฐานที่ ๖ ด้วยการประกันคุณภาพภายใน

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2553 มาตรา 48 ระบุว่า “ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง” โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ประเมินมาตรฐานนี้ด้วยตัวบ่งชี้ คือ พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด

พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด หมายถึง การดำเนินการประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ. 2553 ข้อที่ 14 ระบุว่า “กำหนดให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐานจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในตามหลักเกณฑ์และแนวปฏิบัติเกี่ยวกับการประกันคุณภาพภายในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน” ที่ยึดหลักการมีส่วนร่วมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน โดยการส่งเสริม สนับสนุน และกำกับดูแลของหน่วยงานต้นสังกัด ทั้งนี้ สถานศึกษาจะต้องดำเนินการประกันคุณภาพภายในที่ครอบคลุมตัวบ่งชี้ตามกฎกระทรวงฯ ซึ่งผลการประเมินคุณภาพภายในจากต้นสังกัดจะสามารถสะท้อนประสิทธิผลของคุณภาพการดำเนินงานด้านต่างๆ ของสถานศึกษาได้

จากการศึกษาหลักเกณฑ์การกำหนดตัวบ่งชี้ สรุปได้ว่า หลักตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม ประกอบด้วย ผลการจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษา การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และการประกันคุณภาพภายใน และผู้วิจัยได้นำหลักตัวบ่งชี้การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสามมากำหนดตัวแปรตามในการวิจัยครั้งนี้

การกำหนดค่าน้ำหนักตัวบ่งชี้

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดให้มี ตัวบ่งชี้พื้นฐาน จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักรวม 80 คะแนน (โดยตัวบ่งชี้ที่ 1-4 และ ตัวบ่งชี้ที่ 6 มีค่าน้ำหนัก 10 คะแนน ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีค่าน้ำหนัก 20 คะแนน และตัวบ่งชี้ที่ 7-8 มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน) ตัวบ่งชี้ข้อตกลงมีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนัก 20 คะแนน (แต่ละตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน) และ ตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนัก 10 คะแนน (แต่ละตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 19)

ข้อมูลการดำเนินงานของสถานศึกษาที่ใช้ประกอบการพิจารณา

ข้อมูลที่ใช้ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานเฉลี่ย 3 ปีการศึกษาย้อนหลังก่อนการประเมิน (กรณีสถานศึกษาเปิดใหม่ที่มีการดำเนินงานไม่ครบ 3 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงานเฉลี่ย 2 ปีการศึกษาล่าสุด หรือหากมีการดำเนินงานไม่ครบ 2 ปีการศึกษา ให้ใช้ข้อมูลผลการดำเนินงาน 1 ปีการศึกษาล่าสุดก่อนการประเมิน) (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 20)

รูปแบบการประเมิน

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีรูปแบบการประเมิน 5 รูปแบบ ดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), 2554 : 20)

1. การประเมินเชิงปริมาณ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 21, 2.3, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 และ 6.2
2. การประเมินเชิงปริมาณและเชิงพัฒนาการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1.1, 5.1 – 5.8 และ 8
3. การประเมินเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 1.2 และ 2.2
4. การประเมินเชิงคุณภาพ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 6.1, 7, 9, 10 และ 12
5. การประเมินเชิงคุณภาพและพัฒนาการ ได้แก่ ตัวบ่งชี้ที่ 11

การรับรองมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีแนวทางการพิจารณาให้การรับรองมาตรฐานคุณภาพสถานศึกษา 2 แนวทางคือ การรับรองมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน และการประเมินแบบโดดเด่น โดยมีหลักเกณฑ์การพิจารณา รับรองมาตรฐานคุณภาพดังนี้ (สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา, 2554)

1. การรับรองมาตรฐานระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน การรับรองมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษารอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานจะ พิจารณาข้อมูลจากการประเมินตัวบ่งชี้ที่เชื่อมโยงไปสู่การรับรองมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษาดังนี้

1.1 การให้คะแนนรายตัวบ่งชี้

การประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554 - 2558) ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดให้มีตัวบ่งชี้พื้นฐาน จำนวน 8 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนักรวม 20 คะแนน (โดยตัวบ่งชี้ที่ 1-4 และตัวบ่งชี้ที่ 6 มีค่าน้ำหนัก 10 คะแนน ตัวบ่งชี้ที่ 5 มีค่าน้ำหนัก 20 คะแนน และตัวบ่งชี้ที่ 7-8 มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน) ตัวบ่งชี้อัตถัักษณ์ มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนัก 10 คะแนน (แต่ละตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน) และตัวบ่งชี้มาตรการส่งเสริม มีจำนวน 2 ตัวบ่งชี้ มีค่าน้ำหนัก 10 คะแนน (แต่ละตัวบ่งชี้มีค่าน้ำหนัก 5 คะแนน)

1.2 การคำนวณผลการประเมิน

ผลการประเมินคุณภาพภายนอกนั้นนำเสนอโดยคำนวณผลเป็นรายตัวบ่งชี้ และแยกตามแต่ละประเภท ของตัวบ่งชี้ โดยพิจารณาจากค่าเฉลี่ยผลการประเมินในแต่ละตัวบ่งชี้ ในการคำนวณทศนิยม ใช้ทศนิยม 2 ตำแหน่ง หากทศนิยมตำแหน่งที่สามมีค่าตั้งแต่ .005 ขึ้นไปให้ปัดขึ้น และนำเสนอผลการประเมินในภาพรวมเพื่อใช้พิจารณา ตัดสินผลและรับรองมาตรฐานคุณภาพของสถานศึกษา

1.3 การรับรองมาตรฐานของสถานศึกษา

สถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จะได้รับการรับรองมาตรฐานการศึกษาของ สมศ. ในการประเมินคุณภาพภายนอกกรอบสาม (พ.ศ. 2554-2558) จะต้องมีผลการประเมิน ดังนี้

(1) มีผลรวมคะแนนการประเมินคุณภาพภายนอกระดับสถานศึกษา ตั้งแต่ 80.00 คะแนนขึ้นไป

(2) มีตัวบ่งชี้อย่างน้อย 10 ตัวบ่งชี้ จากทั้งหมด 12 ตัวบ่งชี้ ที่มีระดับคุณภาพแต่ละตัวบ่งชี้ตั้งแต่ระดับดีขึ้นไป

(3) ต้องไม่มีตัวบ่งชี้ใดอยู่ในระดับคุณภาพต้องปรับปรุง หรือต้องปรับปรุงเร่งด่วน

บริบทของโรงเรียนขนาดเล็ก ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1 จัดการศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาปฐมวัย สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.)ทั้งสิ้น 102 แห่ง ดังนี้ (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเพชรบุรี เขต 1, 2557 : 1-11)

เปิดสอน	ระดับชั้น อ1-ป.6	จำนวน	79	แห่ง
	ระดับชั้น อ.1-ม.3	จำนวน	21	แห่ง
	ระดับชั้น ป.1-ป.6	จำนวน	2	แห่ง
		รวม	102	แห่ง

ในปีงบประมาณ 2554 สพป. เพชรบุรี เขต 1 มีโรงเรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3 ทั้งสิ้น จำนวน 85 แห่ง

ในปีงบประมาณ 2555 สพป. เพชรบุรี เขต 1 ไม่มีโรงเรียนใดเข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3

ในปีงบประมาณ 2556 สพป. เพชรบุรี เขต 1 โรงเรียนเข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3 จำนวน 17 แห่ง

โรงเรียนที่เปิดสอนระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน เข้ารับการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3 จำนวน 102 แห่ง ได้รับการรับรอง 73 แห่ง (ร้อยละ 71.57) ไม่ได้รับการรับรอง 29 แห่ง (ร้อยละ 28.43) จำแนกผลการประเมินภายนอก ดังนี้ มีผลการประเมินภายนอกระดับดีมาก 3 แห่ง ระดับดี 77 แห่ง ระดับพอใช้ 20 แห่ง และระดับต้องปรับปรุง 2 แห่ง

สถานศึกษาที่จัดการศึกษาระดับขั้นพื้นฐาน ที่ได้รับการประเมิน พบว่า ตัวบ่งชี้ที่ได้รับการรับรองคุณภาพมากที่สุด 3 ลำดับแรกคือ ตัวบ่งชี้ที่ 1 ผู้เรียนมีสุขภาพกายและสุขภาพจิตที่ดี จำนวน 102 แห่ง รองลงมาคือ ตัวบ่งชี้ที่ 2 ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ จำนวน 102 แห่ง ตัวบ่งชี้ที่ 3 ผู้เรียนมีความใฝ่รู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องจำนวน 101 แห่ง ตามลำดับ

ตัวบ่งชี้ที่ไม่ได้รับการรับรองสูงสุด 3 ลำดับแรก คือ ตัวบ่งชี้ที่ 6 ประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จำนวน 33 แห่ง รองลงมา ตัวบ่งชี้ที่ 8 พัฒนาการของการประกันคุณภาพภายในโดยสถานศึกษาและต้นสังกัด จำนวน 23 แห่ง และตัวบ่งชี้ที่ 5 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียน จำนวน 19 แห่ง

ปัจจัยที่ส่งผลให้ตัวบ่งชี้ที่ 1, 2 และ 3 มีผลการประเมินภายนอก รอบ 3 ได้รับการรับรองคุณภาพสูงสุดเนื่องจากแต่ละโรงเรียน นักเรียนมีพฤติกรรมที่แสดงออก เป็นไปตามเกณฑ์พิจารณา มีความเด่นชัด

สาเหตุที่ส่งผลให้ตัวบ่งชี้ที่ 6 8 และ 5 มีผลการประเมินภายนอก รอบ 3 ได้รับการรับรองคุณภาพต่ำสุด เนื่องจากความสามารถของผู้บริหารที่เป็นผู้นำทางวิชาการและสนับสนุนการจัดการเรียนการสอนของครู มีสมรรถนะผู้นำทางวิชาการน้อย ประกอบกับให้ความสำคัญกับการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานการเงิน การบริหารงานบุคคล มากกว่าให้ความสำคัญกับงานด้านวิชาการ จึงส่งผลให้ระบบประกันคุณภาพภายในของสถานศึกษา (ตัวบ่งชี้ที่ 8) และผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนไม่เป็นไปตามเกณฑ์พิจารณา ที่ สมศ. กำหนด

สรุป ผลการประเมินคุณภาพภายนอก รอบ 3 จำนวน 102 โรงเรียนได้รับการรับรอง 73 โรงเรียน ไม่ได้รับการรับรอง 29 โรงเรียน มีผลการประเมินภายนอกระดับดีมาก 3 แห่ง ระดับดี 77 โรงเรียน ระดับพอใช้ 20 โรงเรียน และระดับต้องปรับปรุง 2 โรงเรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

สมใจ ศรีเอี่ยม (2549 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานที่ส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 ผลการวิจัย พบว่า 1) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 2) มาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก 3) การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานส่งผลต่อมาตรฐานคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาราชบุรี เขต 2 โดยภาพรวม คือ การบริหารแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยภาพรวม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

สุภาวดี คำเกลี้ยง (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารและความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรมหาวิทยาลัยมหิดล ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารมหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา ทั้งโดยภาพรวมรายด้าน อยู่ในระดับมาก โดยมีค่าเฉลี่ยของแต่ละด้านจากค่าสูงสุดไปหาค่าสุดดังนี้ ด้านสติปัญญาความรู้ความสามารถ ระดับมาก รองลงมาคือ ด้านลักษณะที่เกี่ยวข้องกับงาน ด้านลักษณะทางกาย ด้านบุคลิกภาพ ด้านลักษณะทางสังคม และด้านภูมิหลังของสังคม 2) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา ทั้งโดยภาพรวม รายด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นด้านตัวงานอยู่ในระดับมาก 3) ความแตกต่างของคุณลักษณะของผู้บริหาร มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อจำแนกตามกลุ่มวิชา

พบว่า บุคลากรจากทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้บริหาร ไม่แตกต่างกัน และ 4) ความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร มหาวิทยาลัยมหิดล เมื่อจำแนกตามกลุ่มสาขาวิชา พบว่า บุคลากรจากทั้ง 3 กลุ่มสาขาวิชา มีความคิดเห็นเกี่ยวกับความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของบุคลากร ไม่แตกต่างกัน

อักษรธรร สัมณิ โชติ (2550 : บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหาร สถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน ผลการวิจัยพบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ที่พึงประสงค์ของชุมชน โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านมุ่งมิตรสัมพันธ์มีค่าเฉลี่ย สูงกว่าด้านมุ่งกิจสัมพันธ์ 2) ประสิทธิภาพคุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน พบว่า มีประสิทธิภาพสูง จำนวน 11 โรง และมีประสิทธิภาพต่ำ 1 โรง 3) แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ ของผู้บริหารสถานศึกษาที่พึงประสงค์ของชุมชน พบว่า ชุมชนต้องการเห็นผู้บริหารมอบหมายงาน ตามความรู้ความสามารถของผู้ร่วมงาน เปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาให้ มากยิ่งขึ้น และต้องการเห็นผู้บริหารบริหารงานแบบกัลยาณมิตร โดยให้ความเป็นกันเองและยอมรับฟัง ความคิดเห็นของผู้ร่วมงานเพื่อสร้างแรงจูงใจในการทำงานและสร้างบรรยากาศการทำงานให้ดียิ่งขึ้น

ประคอง รัศมีแก้ว (2551 : บทคัดย่อ) ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารใน สถานศึกษาที่มีคุณภาพ ผลการวิจัยพบว่า 1) องค์ประกอบคุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษา ที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบคือ ความฉลาดทางอารมณ์ของผู้บริหาร การครองตนของ ผู้บริหาร บุคลิกภาพของผู้บริหาร และความสามารถในการปฏิบัติงานของผู้บริหาร 2) แนวทางการพัฒนา คุณลักษณะผู้นำของผู้บริหารในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คือ ผู้บริหารควรจะมีการพัฒนาคุณลักษณะผู้นำโดยศึกษาเอกสารและคู่มือการปฏิบัติงาน การศึกษาต่อ การศึกษาดูงาน การเข้ารับการฝึกอบรม และการเข้าร่วมประชุม สัมมนาทางวิชาการ

ณัฐชยรัตน์ ชูมิวสิน (2552 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของ ผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยดังนี้ (1) การออกแบบงาน ที่มีคุณค่า (2) กระบวนการที่มีประสิทธิภาพภายในกลุ่ม (3) ความคุ้นเคยกับงาน เพื่อนร่วมงานและ สภาพแวดล้อม (4) งานและสิ่งตอบแทนที่พึงพอใจ (5) ความรู้สึกรักมีอำนาจ (6) องค์ประกอบกลุ่ม ลีทธิและขนาดที่เหมาะสม (7) ความฉลาดทางอารมณ์ (8) การดำเนินการตามกระบวนการและ ขั้นตอน และ (9) การสนับสนุนสำหรับกลุ่มงาน ตามลำดับ 2) การบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก และ 3) คุณลักษณะที่

พึงประสงค์ของผู้บริหารกับการบริหารศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอ โดยภาพรวมและรายด้านมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ปรารภ หลงสมบุญ (2552 : บทคัดย่อ) วิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 พบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและแยกพิจารณาในแต่ละด้าน 2) การมีส่วนร่วมของชุมชนในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 อยู่ในระดับมาก ทั้งโดยภาพรวมและแยกพิจารณาในแต่ละด้าน และ 3) คุณลักษณะของผู้บริหารที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชน โดยภาพรวม ได้แก่ คุณลักษณะของผู้บริหาร โดยภาพรวม คุณลักษณะทางสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

จรรยา เกหา (2554 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านผู้เรียนของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา 2) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านผู้เรียน และ 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ผลการวิจัย พบว่า 1) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษา ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับมาก โดยด้านความเป็นผู้นำทางวิชาการ อยู่ในอันดับสูงสุด และด้านความเป็นประชาธิปไตยอยู่ในอันดับต่ำสุด 2) การประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านผู้เรียน ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ทุกมาตรฐานอยู่ในระดับมาก โดย มาตรฐานที่ 1 อยู่ในอันดับสูงสุด และมาตรฐานที่ 8 อยู่ในอันดับต่ำสุด 3) คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาด้านผู้เรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 ได้แก่ ด้านการตัดสินใจ ด้านวิสัยทัศน์ ด้านความรับผิดชอบ การอุทิศตนและเป็นตัวอย่างที่ดีในการทำงาน และด้านมนุษยสัมพันธ์ โดยมีสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ 0.816 ประสิทธิภาพในการทำงานร้อยละ 66.50 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

งานวิจัยต่างประเทศ

ฮอยเทซ (Hoitash, 2003 : 3895-B) ได้ศึกษาการพัฒนาและแผนการประกันคุณภาพเครื่องมือสำหรับการพัฒนาองค์กรในการจัดการ โดยอาศัยการตัดสิทธิกลุ่มบุคคล พบว่าทางเลือกในการเข้าถึงเพื่อตรวจสอบ และประมวลผลการพัฒนาแผนการประกันคุณภาพในองค์กรในการจัดการ ซึ่งต้องอาศัยกลุ่มผู้ใหญ่สำหรับพัฒนาข้อเสียหาที่ใช้การประเมินที่เจาะจงโดยเฉพาะดังนี้

ประมวลผลการพัฒนาการประกันคุณภาพและเพิ่มแผนงานที่เน้นการมีส่วนร่วม ผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพตามแผนงานคุณภาพเพิ่มขึ้น ขอบเขตการประเมินโปรแกรมประมวลผล พบว่าวางแผนโปรแกรมตรงประเด็นและมีมาตรฐานการประเมินสำหรับการปฏิบัติงาน มีเครื่องมือมีระเบียบแบบแผนและมีผลลัพธ์ของการประกันคุณภาพแน่นอน คือรายงานและประโยชน์ของการประเมิน โปรแกรมพัฒนาโดยความร่วมมือของคณะกรรมการมาตรฐานสำหรับการประเมินการศึกษาในอนาคต ต้องได้รับการสนับสนุน การเตรียมจากผู้ชำนาญ

โมเซีย (Mosia, 2003 : unpagged) ได้ศึกษาโครงสร้างการบริหารจัดการสถาบันที่เป็นปริวรรตว่าส่งผลกระทบต่อกลไกการประกันคุณภาพการศึกษาในสถาบันการอุดมศึกษาในประเทศแอฟริกาใต้หรือไม่ ผลการศึกษาพบว่า สถาบันการอุดมศึกษาในประเทศที่มีการขยายการประกอบการและประเภทดีเด่นแบบดั้งเดิมนั้น ได้รับผลแตกต่างกันเกี่ยวกับประเภทไม่แน่นอนไม่มั่นคง และประเภทเกิดขึ้นใหม่-มั่นคง เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลแบบสามเส้าเพื่อให้เกิดความเข้าใจและมีการวิเคราะห์ในเชิงลึกแล้ว จุดแข็งของการศึกษารุ่นนี้คือ การศึกษารุ่นนี้ดำเนินต่อไปได้เพื่อส่งเสริมคุณภาพของโครงสร้างการบริหารจัดการสถาบัน การศึกษาเป็นทรัพยากรสำหรับสถาบันการอุดมศึกษาของรัฐได้ทุกแห่ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งสถาบันที่มีปัญหาการบริหารจัดการมานาน ซึ่งไม่บรรลุเป้าหมายที่มีคุณภาพระดับชาติ

วูด (Wood, 2003 : 3925-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องการประกันคุณภาพและวางแผนพัฒนา : ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอน ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการดำเนินการกับการพัฒนาโรงเรียนซึ่งให้สิทธิ์ในการดำเนินงานกับคณะครูเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาสถานศึกษา สร้างความมั่นใจในการประกันคุณภาพภายนอกจากกลุ่มนักศึกษาที่มีอาชีพที่น่าเชื่อถือ ที่มีค่านิยมและวัฒนธรรมการดำเนินงานที่เหมือนกัน การสร้างความเชื่อมั่นด้านกระบวนการประกันคุณภาพภายนอกที่มีความต่อเนื่องด้านการดำเนินงาน การกำหนดความรู้สึกระหว่างการเป็นเจ้าของระหว่างผู้ร่วมศึกษารอบรับความคิดเห็นและความเชื่อจำเป็นต่อการพัฒนาโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพ

จูเลียน (Julian, 2006 : 3384 - A อ้างถึงใน ศรีนวล แก้วประดิษฐ์, 2551) ได้ศึกษาประสิทธิภาพของโปรแกรมการวางแผนปรับปรุง และประกันคุณภาพของการอุดมศึกษา ซึ่งเป็นส่วนประกอบสำหรับพัฒนากระบวนการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระบบในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายของรัฐและศึกษาขอบเขตที่โรงเรียนทั้ง 2 โรงเรียน ได้ใช้ในการประกันคุณภาพการศึกษาเป็นวิธีให้รู้จักกระบวนการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง โดยแบ่งการศึกษาออกเป็น 3 ระยะ เพื่อเก็บรวบรวมจากการสัมภาษณ์ การสังเกตการณ์ประชุมและอภิปรายสรุปประเด็นปัญหา ผลการศึกษาพบว่า ก่อนนำการประกันคุณภาพและการวางแผนการปรับปรุงการศึกษาเข้ามาใช้ทั้ง 2 โรงเรียน

ยังใช้โครงสร้างการปรับปรุงโรงเรียนที่กำหนดขึ้น โรงเรียนในเขตเมืองไม่สามารถจะมีวิธีดำเนินการดังกล่าวได้ การประกันคุณภาพการศึกษาส่งผลทางบวกต่อกลยุทธ์การสอนที่ใช้อยู่ทั้ง 2 โรงเรียนถึงแม้ว่าการปรับปรุงที่ระบุนั้นยังสามารถโต้แย้งได้ว่าในสภาพแวดล้อมบางสภาพอาจจะไม่มีการจัดโครงสร้างให้โรงเรียนเพื่อระบุปัญหาได้ กรอบการประกันคุณภาพการศึกษามีศักยภาพที่จะช่วยโรงเรียนพัฒนาวัฒนธรรมการปรับปรุงโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามมีข้อเสนอแนะว่าเมื่อไม่มีตัวแปรต่าง ๆ เช่น ภาวะผู้นำและทรัพยากรการเงินและกระบวนการนี้ยังไม่เพียงพอที่จะให้บรรลุเป้าหมายได้

เคล (Cele, 2009 : unpagged) ได้วิจัยเรื่องการบริหารจัดการการดำเนินงานประกันคุณภาพ : การบูรณาการระบบการจัดการคุณภาพ โรงเรียนมัธยมศึกษาในกัวซาลู เนทล ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 มีความเห็นสอดคล้องกับการบูรณาการระบบการจัดการคุณภาพโรงเรียนในขณะที่อีกกลุ่มไม่เห็นด้วย อย่างไรก็ตามก็ยังมีความแตกต่างกัน ผู้ที่เห็นด้วยกับการบูรณาการระบบการจัดการคุณภาพโรงเรียนจะเป็นประโยชน์มากหากมีการแนะนำอัตราความก้าวหน้าของนักการศึกษา นักการศึกษาต้องการบูรณาการระบบการจัดการคุณภาพมากกว่าระบบที่ไม่มีความชัดเจน พวกเขาจึงเสนอแนะว่าการบูรณาการระบบจัดการคุณภาพโรงเรียนไม่ควรเกี่ยวข้องกับคำตอบแทนของนักการศึกษาซึ่งอาจจะทำลายความน่าเชื่อถือของการบูรณาการระบบการจัดการคุณภาพการศึกษา

จากการศึกษาเอกสารและรายงานวิจัยที่เกี่ยวข้องพอสรุปได้ว่า คุณลักษณะของผู้บริหารเป็นสิ่งที่สำคัญ ซึ่งผู้บริหารจะต้องมีคุณสมบัติเหมาะสม มีพฤติกรรม ในการนำที่ถูกต้อง เหมาะสม เพราะความสำเร็จของงานทุกด้านขององค์กร ขึ้นอยู่กับผู้บริหาร หรือผู้นำ ซึ่งจะวินิจฉัยสั่งการ หรือตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ เพื่อให้งานเกิดประสิทธิภาพ ซึ่งคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ของผู้บริหาร ได้แก่ ด้านบุคลิกภาพ ด้านความเป็นผู้นำ ด้านความรู้ทางวิชาการ และด้านความสามารถในการบริหาร และเมื่อผู้บริหารสถานศึกษา มีคุณลักษณะที่พึงประสงค์แล้วจะนำพาให้สถานศึกษามีประสิทธิภาพในการรับรองการประเมินคุณภาพการศึกษาจากองค์กรภายนอกและมีกระบวนการรายงานผลต่อสาธารณชนอย่างมีประสิทธิภาพ